

ÚJ KELET

..... Izraeli magyar nyelvű független lap

Újjászületés nagyünnepekkor

SANA TOVA EGÉSZ IZRAELRE

...és minden lakójára, zsidóktól arabokig és még tovább!

Hág szameáh, boldog születésnapot mindannyiunknak – a zsidó hagyomány szerint a nagyünnepekkor mind „újrakezdünk”: magvakat ültethetünk el, amelyek egész esztendőben bőséges termést hoznak majd. Az ünnep egy lehetőség arra, hogy mindannyian átgondoljuk, min is változtatnánk – önmagunkban és a nagyvilágban. Az Új Kelet szerzői

és szerkesztői végigkísérnek minket Ros Hásáná, Jom Kipur és Szukot szokásain, hagyományain, miértjein és rejtélyein – vallásos és szekuláris, nacionalista és liberális, megszokott és új hangok is megszólalnak, hogy pont olyannak ünnepelhessük Izraelt, amilyen valójában: sokszínűnek és ezerízűnek, akárcsak egy ünnepi vacsora.

Az újrakezdés diszkrét bája

SOHA NEM KÉSŐ!

Október másodikának estéjén sokan fogadalmakat szoktak tenni: leteszem a cigit, vagy elkezdek sportolni, megtanulok héberül, esetleg elmegyek színházba... egyszer. Az ünnepek tényleg lehetőséget kínálnak arra, hogy egy kicsit elgondolkozzunk, mit kellene abbahagyni, elkezdni, esetleg újraindítani. Jom Kipurkor megkapjuk a lehetőséget – már aki megkapja –, hogy letisztítsuk a lapot, és ha nem is az összes, de majdnem minden bűnünk megbocsátására kerüljön. És ha ez mégsem történne meg, nos, akkor sem veszett el minden remény... legalábbis Etgar Keret szerint.

Borgula András írása a 7. oldalon.

A baloldali, aki belefáradt az aktivizmusba

MIÉRT FUTNAK ZÁTONYRA A BÉKETÁRGYALÁSOK?

Rafi Tel-Avivban született szír szülők gyerekeként, az egész életét Izraelben töltötte. Megrögzött baloldali cionista. Tíz éven keresztül baloldali szervezeteknek dolgozott önkén-

tesként, majd belefáradt. Nem akar többé a zsidó-palesztin barátságért dolgozni, mert reménytelennek látja. Lássuk, miért.

Vadász Éva interjúja a 10. oldalon

FOTÓ: WIKIPEDIA

A TARTALOMBÓL:

11 idézet a nagyünnepekre
Nagy gondolkodóktól (4. o)

Egy polihisztor portréja
Avi Ben Giora írása (8. o)

Az emlékezés napja
Raj Tamás az újréről (9. o)

Az olvasó dicsérete
Schnapp Lea lélekmelegítője (14. o)

Séta Katamonimban
Utazás Korányi Eszterrel (16. o)

„Otthon jártam”
Arje Singer elbeszélése (17. o)

Ünnepi receptek Izraelből
Zsidó éttermek Budapestről (20-21. o)

Lelőttek egy Hamász-drónt

**GÁZA FÖLÖTT
SEMMISÍTETTÉK MEG**

Az izraeli légierő lelőtte a Gázai övezet uraló iszlamista radikális Hamász szervezet drónját a Gázai övezet fölött – közölte a Jediót Ahronót című újság honlapja, a ynet.

Az izraeli hadsereg beszámolója szerint egy F16-os harci gép egy rakétával lőtte le a pilóta nélküli repülő, amelyet felszállása óta figyelemmel kísértek. A drón mindössze néhány percet töltött a levegőben, maradványai a tengerbe zuhantak, és nem hatolt be izraeli területre.

„Az izraeli hadsereg nem engedélyezi légtérének semmiféle megsértését, és határozottan fellép minden ilyen erőfeszítéssel szemben” – állította közleményében az izraeli hadsereg.

A drón méreteiről nem közöltek részleteket. A Hamász nem erősítette meg, hogy pilóta nélküli légi járművet indított volna útnak, de a múltban már bejelentette, hogy rendelkezik ilyenekkel.

Az izraeli hadsereg szóvivője, Peter Lerner szerint a Hamász már két éve fejleszt drónokat. A palesztin iszlamista szervezet legutóbb egy éve, 2015 júniusában bocsátott útjára egy pilóta nélküli légi eszközt. Korábban a 2014 nyári gázai háborúban használt a Hamász többször is drónokat.

Az izraeli posta legutóbb májusban tartóztatott fel egy alkatrészeire szedett drónszállítmányt, amelynek címzettje Gázában volt. Előtte februárban a határnál próbáltak bejuttatni több különböző méretű, kamerákkal felszerelt pilóta nélküli légi járművet az Gázai övezetbe.

MTI

FOTÓK: MTI, WIKIPEDIA, FACEBOOK

Abbász és Netanjahu történelmi vitát vívott

A MÉDIA SZERINT A RÉGI SABLONOKAT ISMÉTELTÉK

Az izraeli média és az ellenzék szerint Benjámin Netanjahu miniszterelnök és Mahmúd Abbász palesztin elnök az unalomig ismert történelmi vitákat és vádaskodásokat folytatta szeptember 19-én New Yorkban, az ENSZ-közgyűlés 71. ülészakán, a jövőbe vezető út és a megbékélés lehetőségének felvázolása helyett.

„Netanjahunak nincs politikai terve a békefolyamat továbbvitelére, komolytalan blöff Abbásznak a kneszetbe való meghívása” – utasította el az ENSZ-közgyűlés pódiumáról elhangzott meghívást egy magas rangú palesztin illetékes a Jediót Ahronót című újság honlapjának, a ynetnek nyilatkozva, miután az izraeli kormányfő beszédében felajánlotta Rámallahba látogatását, és az izraeli parlamentbe invitálta Abbászt.

„Újrahasznosított régi kijelentések, amelyek Izrael és a világ zsidósága közvéleményének kielégítését szolgálják” – értékelte a Netanjahu-beszédet a palesztin politikus.

Seli Jahimovics, az izraeli ellenzéki Cionista Tábor politikusa is hevesen bírálta a 40 perces szónoklatot. Szerinte az üres beszéd után a holtpontra és a kilátástalanságra megmaradt. „Sok szöveg és színházi gesztusok, zéró kezdeményezés és nulla jövőkép, nulla politika” – mondta Jahimovics.

Barak Ravid a Háárec című újságban közölt elemzésben azt írta, hogy Netanjahu ENSZ-közgyűlésbeli hatodik beszédében elfogytak a látványos trükkök, s az előadóból kifogyott a szenvedély: csak a régi sablonokat ismételtette.

„Abbász leragadt az 1917-es Balfour nyilatkozatnál, Netanjahu pedig a brit mandátumot zsidó és palesztin részre felosztó 1947-es tervekkel. Mindketten történelmi számlákat nyújtanak be, ahelyett, hogy megbékélésre törekednének, egy szebb jövőt építenének egy békemegállapodással” – vélekedett a Háárec tudósítója.

MTI

Donald Trump: Izrael fővárosa Jeruzsálem

„AZ IZRAELI HATÁRFAL PÉLDAÉRTÉKŰ”

Elnökké választása esetén Donald Trump amerikai republikánus elnökjelölt Izrael osztatlan fővárosának ismerné el Jeruzsálemet – mondta a politikus Benjámin Netanjahu izraeli miniszterelnöknek, akit a saját aranyozott luxuslakásában fogadott.

A New York-i Trump Towerben található aranyozott luxuslakásában találkozott Donald Trump, az amerikai republikánusok elnökjelöltje Benjámin Netanjahu izraeli miniszterelnökkel.

Trump és Netanjahu találkozója másfél óráig tartott. Trumpék utána közleményben közölték: ha Donald Trump lesz az elnök, az Egyesült Államok Izrael osztatlan fővárosának fogja elismerni Jeruzsálemet.

A két politikus beszélt egymással az izraeli határfalról, amit Trump modellértékűnek tart az amerikai-mexikói határ kapcsán is. Trump szerint Izrael katonai támogatása az Egyesült Államok „kitűnő befektetése”, és egyetértett Netanjahuval abban, hogy a közel-keleti béke csak akkor érhető el, ha a palesztinok elhagyják a gyűlölködést és erőszakot, elismerve Izrael zsidó államként.

Netanjahu megköszönte Trumpnak Izrael támogatását.

Az izraeli miniszterelnök ezután Hillary Clinton demokrata elnökjelölttel találkozott, mielőtt visszarepült volna Izraelbe.

Mandiner / Jpost

külföldi
& itthoni
HÍREK

Bérlőire hagyta lakásait

**A FURA HÁZIÚR
MACSKÁINAK KÜLÖN
OTTHONA VOLT**

Bérlőire hagyta hét értékes lakását egy örökösök nélkül elhunyt, különc tel-avivi férfi.

A május végén 56 évesen rákbetegségben meghalt Ori Giládinak, aki végrendeletében házának bérlőire hagyta a birtokában lévő tel-avivi épületet és az egyik lakásban élő macskákat, nem voltak sem örökösei, sem saját családja. Minden ajándékba adott lakás legalább kétmillió sékelt ér az ingatlanpiacon – közölte a Kalkalish, a Jediót Ahronót című újság gazdasági melléklete.

A hatlakásos épület a város egyik legelőkelőbb, központi és mégis csendes részén található.

A vékony, magas, hajlott hátú, hosszú hajjú, mindig kockás flanelingben járó magányos férfit is mindenki ismerte. Macskákat imádó magányos különc volt, aki drága ételekkel etette és lakást tartott fenn kedvenc állatainak.

Soha nem dolgozott, és nem voltak barátai sem. Minden délután el látogatott közeli lakásából macskáinak az épület földszintjén lévő egyik két és fél szobás otthonába. A lakók elmondása alapján a macskák lakás kulcslyukán át figyelte lakóinak mindennapjait, és mindent tudott róluk. Úgy érezte, joga van megjegyzéseket fűzni lakói magánéletéhez is, és a legvárhatóbb időpontokban lepte meg őket látogatásaival.

Mégis sikerült emberi kapcsolatba kerülnie bérlőivel, akik betegsége idején rendszeresen látogatták, ápolták, segítettek neki, és etették helyette a macskákat is. A cicákat tovább gondozó egyik bérlőre két lakást hagyott, valamint ő örökölte Giládi egy közeli utcában található otthonát is.

MTI

Az izraeli film viharos éjszakája

ÁTADTÁK AZ ISRAELI FILMSZEMLE IDEI DÍJAIT

A szemle fődíját a *Homokvihar* című film nyerte. Miri Regev kulturális és sportminiszter tüntetőleg kivonult a teremből, amikor a palesztin költő, Mahmoud Darwish versét szavalták, Ilana Dayan erre így reagált: „Nem ti döntitek el, milyen történetet meséljünk el, sem a pénzetek, sem a csicskásaitok.”

Elite Zexer elsőfilmes rendező nyerte az izraeli filmszemle fődíját, az Ofir-díjat. *Homokvihar* című filmje a legjobb rendezésen kívül további öt díjat kapott, és így ez a film fogja képviselni Izraelt az amerikai Oscar-díj legjobb külföldi filmre kiírt kategóriájában.

A gálaest műsorában részt vevő alkotó, Joszi Cabari és a színész-rapper Tamer Nafar elszavalták az egyik legnagyobb kortárs palesztin költő, Mahmoud Darwish *Jegyzezd le, arab vagyok* című versét. A vers hallatára Miri Regev kultuszminiszter tüntetőleg elhagyta a termet. „Nem leszek közönsége Darwish verseinek” – nyilatkozta a miniszter, aki ezután visszatért a terembe, és elmondta beszédét. A fesztivál közönsége azonban ezt nem jól fogadta, beszédét bekiabálással zavarták meg, és egy részük elhagyta a nézőteret.

Zexer nyertes filmje két beduin nő történetét meséli el: fény derül egy fiatal nő titkos viszonyára, amit egy másik beduin törzshöz tartozó férfival folytat, míg anyja végigéli, hogy férje egy nála húsz évvel fiatalabb menyasszonyt vesz el második feleségként. A *Homokvihar* januárban elnyerte a Sundance filmfesztivál dráma kategóriájának zsűri díját.

Izraelinfo

Fegyverért békét

AMERIKA FELTÉTELEKHEZ KÖTI AZ ÜZLETET

Első látásra az Egyesült Államok jelentősen megemelte az Izraelnek folyósított évi 3,1 milliárd dolláros katonai segélyt. Az új megállapodás szerint Izrael 2019-től tíz éven keresztül összesen 38 milliárd dollárért vehet amerikai fegyvereket, illetve fejlesztheti saját rakétavédelmi rendszereit.

A két fél hivatalosan minden idők legnagyobb katonai segélyprogramjaként tálalja az egyezséget, amelynek előkészítése több mint kilenc hónapot vett igénybe. Közelebről megvizsgálva az egyezmény jól mutatja a Barack Obama elnök és Benjámín Netanjahu kormányfő közötti ellentéteket, és előrevetíti, hogy a Fehér Ház a választások után még idén megpróbálja a palesztinokkal való tárgyalás felújítására kényszeríteni Izraelt.

Obama és Netanjahu nem volt jelen az aláírásnál. Az amerikai elnök közleménye szerint a világ legfejlettebb fegyvertechnológiájának folyamatos utánpótlása biztosítja, hogy Izrael minden lehetséges fenyegetéssel szemben megvédje magát. Az izraeli miniszterelnök köszönetet mondott, és leszögezte, hogy az amúgy meglévő nézetkülönbségek semmiképpen sem érintik a két ország „nagy barátságát”.

Susan Rice, Obama elnök nemzetbiztonsági tanácsadója felfedte, hogy

Izrael eredetileg jóval nagyobb összeget kért. A Háárec szerint Netanjahu időhúzásának és az iráni atommegállapodás kérdésében a hűrt a végsőkig feszítő magatartásának köszönhető, hogy a segély 45 helyett „csak” 38 milliárdos lett. A Fehér Ház akkor húzta le a hétmilliárdot, amikor az izraeli kormányfő az amerikai kongresszusban tartott nagy beszédben próbálta megfúrni a Teheránnal kötendő egyezséget. Az évi 3,8 milliárd valójában nem több a korábbi 3,1 milliárdnál, mert utóbbihoz még 5-600 millió különsegély társult, ami ezentúl beleszámít a keretbe, a maradékot pedig felemészti az infláció. Izrael több ezer munkahelyet veszít azzal, hogy a segélyből nem vehet majd hazai fegyvereket. Izraeli hadiipari vállalatok máris azt tervezik, hogy Amerikába helyezik ki termelésük egy részét.

Üzenetében Obama külön kitért a Netanjahu által a végsőkig ellenzett „két állam” megoldásra. Az elnök szerint Izrael csak akkor maradhat fenn tartósan és virágozhat zsidó, demokratikus államként, ha a független és életképes Palesztina is megvalósul. Izraelben most attól tartanak, hogy Obama az év vége előtt az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordulva akarja elérni a palesztinkérdés napirendre vételét.

Horváth Gábor – NOL

1500 éves istálló a Negevben

NABATEUSOK HASZNÁLTÁK

Ezeröttszáz évvel ezelőtti istálló maradványaira bukkantak a Negev-sivatagban – jelentette a Jediót Ahronót című újság honlapja, a ynet.

Az egykor nabateus, római, majd bizánci uralom alatt álló Avdat város romjainál talált épület eredeti rendeltetése nem lehet kétséges, ugyanis közel egyméteres vastagságban borította szamarak és birkák megszáradt ürülete a padlózatot – közölték a feltárást végző Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) szakemberei.

Az istálló egykori tulajdonosai valószínűleg szerzetesek voltak. A régészek megtalálták a kömedencéiket is, amelyek segítségével etették és

itatták az állatokat. A hetedik század elején Avdatot sújtó földrengés pusztíthatta el az épületet.

Daniel Fox, a Bar Ilan Egyetem régész-botanikusa is részt vett a kutatásban, ő korabeli magokat és különböző szerves maradványokat gyűjtött be, amelyekkel majd meghatározhatják az egykor ott élt emberek táplálékát.

A sivatagi éghajlat szárazsága miatt kiváló állapotban voltak az építményben megtalált szőlőmagok, segítségükkel azonosíthatják a korabeli növények DNS-ét, és megtudhatják, miféle szőlőket termesztettek ezen a vidéken ezeröttszáz évvel ezelőtt.

MTI

Itt járt a jordán vezérkar

12 TÁBORNOKA NÉZETT KÖRÜL ISRAELBEN

Háromnapos, szigorúan titkos látogatást tett Izraelben a szomszédos Jordánia hadseregének tizenkét tábornoka. A küldöttség tagjai bejárták az országot, találkoztak a Cáhál, az Izraeli Védelmi Hadsereg magasrangú tisztjeivel, és részt vettek a netanjai katonai akadémia egy nemzetközi konferenciáján.

A tábornokok valamennyien II. Abdallah király nyugatias, modernizáló rendszerének támogatói és védelmezői. A konferencián jelen volt Jordánia izraeli nagykövete, a svájci hadsereg volt vezérkari főnöke, az Izraeli Hadsereg több magas rangú tisztje.

Felszólalt Efrájim Halevy (*képünkön*), a Moszad volt főnöke, aki a Közel-Kelet béke-lehetőségeiről és az Izrael és Jordánia közötti kapcsolatok fontosságáról értekezett.

Izraeli Hírlevél

Bajban a Jiszáél Bétenu

ELINDUL A KORRUPCIÓS ELJÁRÁS

Az izraeli ügyészség korrupciós vádakkal várhatóan bíróság elé citálja Avigdor Liberman Jiszáél Bétenu (Izrael a Hazánk) pártjának több vezetőjét, összesen tizenhat közszereplőt, köztük Sztasz Miszezsnyikov volt idegenforgalmi minisztert – jelentette hétfőn a Jediót Ahronót című újság honlapja, a ynet.

Aviháj Mendelblitt főügyész bejelentette, hogy a 2014 végén – a legutolsó parlamenti választási kampány kezdetekor – kirobbant ügy nyomozása során a rendőrség elégséges bizonyítékot tudott begyűjteni, amelyek lehetővé tették a vádiratok elkészítését és a bírósági eljárás lefolytatását.

MTI

11 IDÉZET A NAGYÜNNEPEKRE

Tévedni emberi dolog, megbocsátani isteni

...tartja a mondás, és való igaz: legyen szó másokról vagy önmagunkról, fátylat borítani a múltra, a jelenben élve a jobb, igazabb, biztosabb jövőt építeni mindig óriási feladat. Az Új Kelet csapat kedvenc idézeteivel igyekszik megteremteni az ünnepi hangulatot az újrakezdéshez, újjászületéshez és ahhoz, hogy a körülöttünk élőknek is megadjuk a lehetőséget, hogy tévedjenek, javítsanak, javuljanak, bocsánatot kérjenek és megbocsássanak.

2

„Az emberek könnyebben bocsátanak meg annak, aki téved, mint annak, akinek igaza van.”

Joanne Kathleen Rowling

„A fejlődéshez az embernek újra kell alkotnia önmagát, és nem alkothatja újra önmagát szenvedés nélkül. Mert ő a márvány és a szobrász egyaránt.”

Alexis Carrel

8

„Az élet túlságosan rövid ahhoz, hogy huzamosabb időn át haragudjunk az emberekre, és mindent elraktározzunk, ami fáj.”

Charlotte Brontë

10

„Dicsőség annak az embernek, aki nem esik kísértésbe. Mert Isten mindenkit megpróbál: az egyik embert gazdagsággal, a másikat szegénységgel. A gazdagnál nézi, hogy kinyitja-e a tenyerét a szűkölködő előtt, a szegénynél pedig azt nézi, hogy a szenvedését vajon zúgolódás nélkül, alázattal viseli-e el.”

Talmud

1

„Az időnek a valóságban nincs tagozódása, az új hó, új esztendő kezdete nem jár mennydörgéssel vagy trombitaharsogással, és még az új évszázad beköszöntésekor is csak mi, emberek lövöldözünk és kongatjuk a harangokat.”

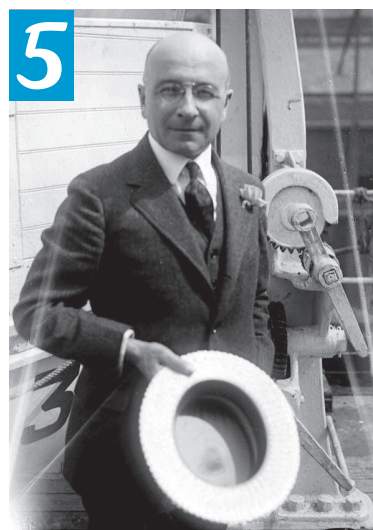
Thomas Mann

4

„Aki jó ember, az szeret és megbocsát. A szeretet: megbocsátás.”

Ismeretlen

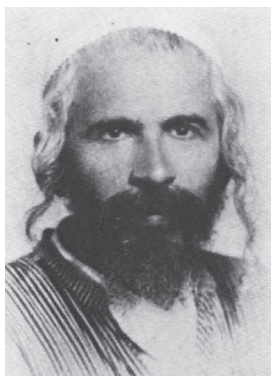

5

6

„Ha holnap nem vagy jobb ember, mint ma, mi végre van szükséged a holnapra?”

A breszlovi Nachman rabbi

7

„A megbánás a legszörnyűbb büntetés.”

Simun Vrocsek

3

„Talán különös dolog illet mondanivalót, de egyedül a fejlődésben, az átalakulásban és a változásban találhatjuk meg az igazi biztonságot.”

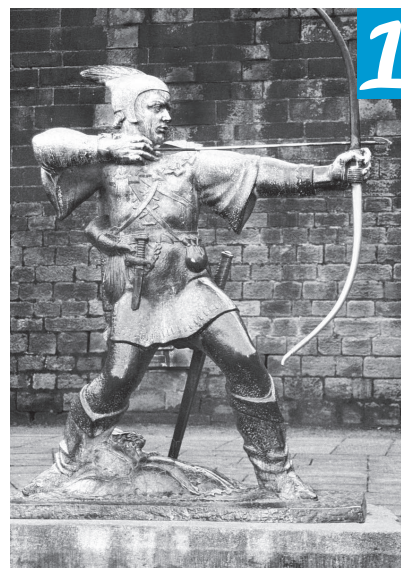
Anne Morrow Lindbergh

9

„Ha segíteni már nincs mód a bajon, Adj túl minden keserves sóhajon. Ki azon jajgat, ami megesett, A régi bajhoz újat keresett.”

William Shakespeare

11

„Tökéletes ember nincs, csak tökéletes emberi szándék.”

Robin Hood

Impresszum Felelős kiadó: Chaia és George Edri • Főszerkesztő: Steiner Kristóf (steiner.kristof@gmail.com) • Művészeti vezető, tördelő grafikus: Dániel Zsófia • Felelős szerkesztő, képszerkesztő: Salamon Sára • Olvasószerkesztő: Kristóf Juli • Korrektor: Sebő Anna • A lapszám szerzői: Avi Ben Giora, Balázs Ibi, Borgula András, Grünhut Éva, Halmos Sándor, Korányi Eszter, Krasznai Éva, Kristóf Juli, Lévai György, Dr. Paszternák András, Radnóti Zoltán, Róna Éva, Schnapp Lea, Singer Arje, Steiner Kristóf, Vadász Éva • A szerkesztőség e-mail címe: ujkelet@gmail.com • **Hirdetés – Izraelből: 050-534-5041, Magyarországról: 00-972-50-534-5041** • Információ a terjesztésről – Izraelből: 050-528-8982, Magyarországról: 00-972-50-528-8982 • Nyomda: Hádfusz Hechadás Ltd. • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Ember tervez, Isten nevet

NAGYÜNNEPEK ÉS EGY KICSI-HATALMAS ÚJSÁG

„A terveink sokszor másképp alakulnak. Ilyenkor el kell engedni azokat. A megváltozott terv általában azt jelenti, hogy az univerzum valami jobbat tartogat számunkra. Csak bizzunk benne és várjuk meg, mit hoz az élet. Néha türelmesnek kell lennünk. Hiába tervezgetünk és számítunk ki mindent előre, helyet kell hagynunk a Fénynek, hogy az vezéreljen. Legyünk nyitottak és alázatosak, és erőszakos tervek helyett figyeljünk arra, hogy milyen feladatot szánt nekünk.” (Jehuda Berg)

Csodálatos, ahogy a dolgok végül mindig teljesen másképp alakulnak, mint ahogy az ember tervezte. Mondják, hogy mi csak kalkulálunk, odafenn pedig a Teremtő kacag rajtunk – de az igazság az, hogy ha képesek vagyunk néha a kontextusra is figyelni (és ha eleget éltünk már ahhoz, hogy sokszor csalódjunk, majd megtanuljunk nevetni az elvárásainkon), biztosan észrevesszük: akármilyen történik is, az hosszú távon csakis minket szolgál. A legnagyobb tragédiák is. A legbosszantóbb félreértések is. A bizonytalanság is. Miért? Mert épp úgy, ahogy „teher alatt nő a pálma”, mi emberek is a tomboló viharban alkalmazkodunk a legkönnyebben a változáshoz. A változás pedig állandó. Akkor is, ha nem vágyunk rá, jön, felkavar, megkavar, majd továbbáll. Újraosztja a lapokat – új játék kezdődik.

Kicsit így jártunk mi is, amikor két hónappal ezelőtt az Új Kelet korábbi tulajdonosa, George Edri egy megbeszélésen kerek-perc kijelentette: szeretné, ha a lapot fél éve szerkesztő csapat egyengetné mostantól az Új Kelet útját. A közel száz esztendeje megjelenő, egyetlen magyar nyelvű izraeli lap az elmúlt évtizedek során egy „csomagba” került különféle kisebbségi lapokkal. Ezeket egy üzletember menedzselte – érzelmi kötődése, személyes elkötelezettsége ugyan nem volt, de amíg bírta, vitte a vállán az „üzletet”. George nemrégiben nagypapa lett, valódi keresete elsősorban a királyi bálnak is beillő izraeli esküvőkből származik, hiszen egy rendezvényhelyszín tulajdonosa is – így aztán a legutóbbi találkozó alkalmával a szemünkbe nézett, és azt mondta nekem és Salamon Sárának, a lap igazgatójának: „Sokan akarták megvenni a lapot az elmúlt évek során, de nem adtam el senkinek. Ti kedvesek vagytok, aranyosak vagytok, jó emberek vagytok, és látom, hogy tudjátok, mit csináltok.” Így került a lap – közel két és fél évtized után – ismét „magyar ajkú izraeliek” kezébe.

Sokan sokféleképpen bíráltak és segítettek minket az elmúlt fél év során, amióta az Új Kelet átalakult. Van,

FOTÓ: SALAMON SÁRA

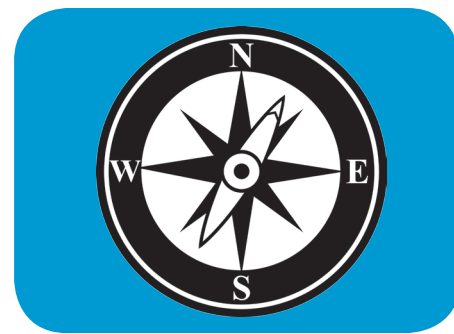
aki nem örül, hogy már nem hetente jelenünk meg – mások pedig hevesen dicsérnek minket, mondván: valós tartalommal töltjük meg a lapot, még ha ritkább is a megjelenés. Egyesek szerint „elliberálisodtunk”, míg másoknak még mindig „túlcionista” vagyunk – mi viszont büszkén bizzunk benne, hogy hat hónap során sikerült megteremtünk egy egészséges egyensúlyt a nacionalizmust és a globális gondolkodást, a vallásos elkötelezettséget és a zsidóság szekuláris megközelítését magukénak érző szerzőink igazságai között. Merészen ugrottunk két szék közé: nem akartunk megfelelni sem a Bnei Brakban élő haredi közösségnek, sem a jaffai „balosoknak”, helyette mindkettejük számára (és mindenkinek, aki a kettő között, vagy azon túl van) igyekeztünk olvasmányos, informatív írásokat hozni, bevonva az évtizedek óta az Új Kelettel dolgozó veterán szerzőket és új ideológiát, színt és ízt biztosító ifjú írókat, grafikusokat, szerkesztőket és más munkatársakat egyaránt.

Nem titok, hogy miután a nagy üzletember leszállt az Új Kelet hajójáról, a lelkes matrózok és kapitányok megmaradtak, de az üzemanyagnak híján voltunk: ahhoz, hogy újra dagadjon a vitorla, kell egy kis segítség. Megható volt megtapasztalni, milyen sokan álltak az Új Kelet mellé – legyen szó

Most, hogy közeleg a kedvenc ünnepem, Szukot, bizonyos vagyok benne, hogy a csodák nem maradnak távol tőlünk, és hogy rendkívüli áldásokban részesülhetünk ebben a hónapban.

magyarországi zsidó szervezetekről, vagy Izraelben élő, a magyar ajkú zsidóságot támogató magánszemélyekről. Elgondolkodtató, hogy manapság, az internet korában – figyelembe véve, hogy fél éve egy leleményes csapat egyszeriben „lecsapott” az Új Kelet névre, és létrehoztak egy gerilla-honlapot, megtagadva bármiféle együttműködést velünk – még mindig olyan sok embernek fontos, hogy az egyetlen kézzel fogható Új Kelet éljen, túléljen, tovább éljen. Bizzunk benne, és hiszünk benne, hogy egy olyan újságot szerkesztünk, amely – hamar kiheverve az apátlan-anyátlan időszakot – a segítségünkkel a saját lábára áll, és egyikünknek sem kell aggódnia érte soha többé. Igaz, én most sem aggódom – nem az számít, hetente, havonta, vagy évente hatszor jelenünk meg, hanem az, hogy ha kell, a fogunkban tartva vigyük át az Új Keletet a túlsó partra.

Ünnepi számunkban az újjászületésről, a lelkünk „újjáépítéséről” és a fizikai jelenünk újraálmódásáról, majd ezen álmok megvalósításáról írunk. A nyomtatott Új Kelet mellett – amely a magánfinanszírozásból adódó anyagi nehézségekből fakadóan szeptember-októberi összevont számmal jelentkezik – mostantól online is elérhetőek vagyunk: korábbi lapszámaink digitális kiadásait bárki megvásárolhatja

médiapartnerünk, az izraelinfo.com oldalán, régebbi cikkeinkből pedig egy izgalmas válogatás is fellelhető a webmagazin „Új Kelet” rovatában. Fél év után először ismét van lehetőség előfizetésre, előjegyzésre is – szintén az Izraelinfón.

Most, hogy közeleg a kedvenc ünnepem, Szukot, bizonyos vagyok benne, hogy a csodák nem maradnak távol tőlünk, és hogy rendkívüli áldásokban részesülhetünk ebben a hónapban. A „szuka” – az ünnep alkalmából épített sátor – héber szó numerikus értéke 91. Azok, akik gimátriát – kabbalisztikus numerológiát – is tanulnak, tudhatják, hogy az „ámen” szó numerikus értéke is 91. A Kabbala Központban azt tanuljuk, hogy a szuka olyan mindannyiunk számára, mint Jónás számára a bálna gyomra volt a Bibliában: „az élet viharos vizeiről való visszavonulás lehetősége; egy olyan hely, mely táplál bennünket és energiával lát el az elkövetkező év egészére”. A szuka energiája nem más, mint a másokkal való megosztás, a törődés, a szeretet és az önmagunkon való túllépés. Ez az oka annak, hogy a szuka szó numerikus értéke megegyezik az ámenével: amikor valaki áldást mond – ételre, borra –, valaki másnak áment kell mondania az áldás után. Ez azt jelenti: az áldás nem csak egyvalakiért szól, hanem a másokkal való megosztás jegyében került kinyilatkoztatásra.

Ha körülnézünk, látható, hogy paradigmaváltás zajlik. Egyre több ember ébred fel, változások zajlanak. Minél több káoszt és kilátástalanságot látunk, annál bizonyosabb, hogy a generációnk hevesen rázza ki a port a „nagy szőnyegből”, amely a kis képben Izrael, a nagyobb képben viszont az egész világ, és amelyet mi, emberek együtt koszoltunk össze, és most ideje közösen megtisztítani. Ezért is hiszem, tudom, hogy az Új Keletnél is magunkhoz vonzhatjuk az ünnepből és az ünneplők áldásaiból fakadó jóléteket és jó szándékokat az elkövetkezendő év egészére. ■

Steiner Kristóf főszerkesztő
steiner.kristof@gmail.com
www.whitecityboy.com
facebook.com/SteinerKristofOldala

Az Új Kelet Magyarországi terjesztése, szponzoráció és együttműködések kapcsán várunk ötleteket, érdeklődőket, segítőköt és barátokat – elektronikus levél-címünk: ujkelet@gmail.com Praktikus információkkal, együttműködéssel és hirdetésekkel kapcsolatos kérdésekkel bárki fordulhat bizalommal az Új Kelet felelős szerkesztőjéhez, Salamon Sárához: **052-797-1655** (Izraelből), **00-972-52-797-1655** (Magyarországról).

Boldog új évet kívánni az őszi közepeén?!

ROS HÁSÁNÁ GYORSTALPALÓ (NEM CSAK) LAIKUSOKNAK

..... Steiner Kristóf
.....

A „zsidó újévnek” becézik a Ros Hásánát, ám az ünnep korántsem csak a zsidóké. A misztikus judaizmus szerint ilyenkor ugyanis spirituális magokat ültetünk, ettől is függ, milyen lesz a termés – szerencse, vagyon, egészség – a következő esztendőben. Alább 7 + 1 kérdés és válasz, hogy senki se nézzen bambán, mikor valaki őszi közepeén kíván boldog új évet a Facebookon, vagy ha nem érti, miért posztolnak olyan sokan csendéletet almával és kürttel. Különösen hasznos olvasmány „nem zsidó” turistáknak, akik döbbenetesen ülnek a vacsoraasztalnál, és azt kérdik magukban...

Szóval mi is az a Ros Hásáná?

A zsidó vallás egyik legfontosabb ünnepe, ugyanakkor mélyen értelmezve sokkal több annál, hiszen nem csak vallási ünnep, és még csak nem is kizárólag zsidó származású emberekhez szól. Sokkal inkább egy lehetőség arra, hogy mindannyian átgondoljuk, mi az, amit meg akarunk változtatni az életünkben. A Ros Hásánát megelőző harminc nap során a kabbalisták egyfajta lelki és szellemi önvizsgálatot tartanak, melynek során tudatosan törekszenek rá, hogy elengedjék az előző év során minket visszatartó káoszt. Átgondoljuk, kitől kell bocsánatot kérnünk, melyek azok a kapcsolatok, amelyek nem abban segítenek, hogy önmagunk jobb változatává váljunk, hanem fekete lyukként nyelik el az energiáinkat. Átgondoljuk, melyek azok a destruktív szokásaink, amelyeket új, pozitív mintákra akarunk felcserélni. A kabbalisták szerint aki komolyan veszi a lelki felkészülést, és nem hoz magával elváratlan szálakat Ros Hásánára, az tisztalappal indulhat az új esztendőben.

És ha nem vagyok zsidó, akkor nem is ünnepelhetek?

Az úgynevezett „zsidó ünnepek” gyökerei sokkal régebbre nyúlnak vissza, mint a zsidó vallás intézményesített, egységesített mai formája. Nem véletlen, hogy a legtöbb zsidó ünneppel csaknem egy időben szinte minden nagy világvallás követői ünnepelnek valamit: a Hanuka – karácsony, Pészach – húsvét párhuzamok a legfeltűnőbbek. Ezek az időszakok a világ emlékezetében élő kozmikus kapuk, és minden egyes ünnep más és más energiát hoz az életünkbe. A Ros Hásáná a megújulást. A kabbalisták szerint a Biblia történetei mind kódolt üzenetek, és a bibliai hősök jelleme a mindannyiunkban jelenlévő kvalitásokat hivatott megmutatni nekünk. Az egyiptomi rabság az egót jelképezi, a Vörös-tenger kettéválasztása a bizonyosság erejét, a sivatagban való vándorlás pedig azt, hogy a boldogság és kiteljesedés csak akkor valódi, ha kőkemény munkával kitapossuk magunknak az utat az élet felé, amelyre vágyakozunk. Ennek tükrében a „zsidó” nem származást jelöl, hanem azt az embert, aki nem akar az egója és a materiális világ rabságában élni.

Mi köze a kabbalának ehhez az egészhez?

A kabbala és a zsidó vallás nem hogy nem egy és ugyanaz, de még az sem pontos megfogalmazás, hogy a kabbala a zsidó vallás misztikus magyarázata volna. A kabbala ugyanis egy univerzális bölcsesség, amelyet nemre, korra és származásra való tekintet nélkül bárki az élete részévé tehet. (Még akkor is, ha az ortodox iskolák szerint a negyven év feletti zsidó férfiak privilégiuma.) A kabbalisták azt tanítják, hogy a jeruzsálemi templomok lerombolása is azért történhetett meg, mert az emberek elfelejtették, hogy az egymás iránti tiszte-

let és elfogadás sokkal fontosabb, mint a rutinszerűen művelt vallásos áhítat. Ha békét akarunk teremteni, egységet kell teremtenünk – ez pedig kizárja, hogy bárkit származása alapján ítéljünk meg.

Ha ez tényleg egy kozmikus energiakapu, akkor miért van ilyen káosz a földön most?

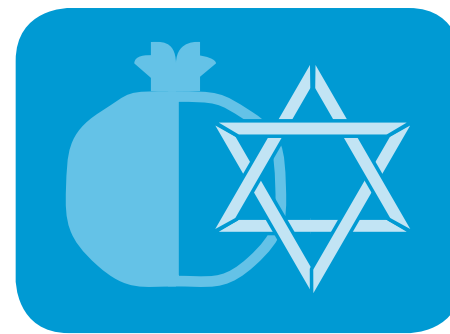
A Ros Hásáná időszaka minden évben egy kőkemény teszt mindannyiunk számára: kapcsolatok bomlanak fel, vagyonok vesznek el, háborúk robbannak ki, és valahogy egyfajta általános tanácsstalanság leng körül minket, így folyamatosan másokat hibáztatunk a saját nyomorunkért. Mindez azért történik, mert az Univerzum, a Fény, Isten – vagy ki-ki nevezze, aminek csak neki jólesik – igyekszik a tudunkra adni: ha magunktól nem változunk, a körülményeink majd változtatásra kényszerítenek minket. Minden azért történik, hogy egy nap végre elérkezzünk arra a pontra, amikor ki merjük jelteni: „Nem mutogatok másokra, mert tudom, hogy az egyetlen valós boldogság a tudatosságból fakad, nem pedig a külső körülményekből és elvárásokból. Elfogadom, hogy ki kell nyitnom a szívemet mások felé, mert az ítélkezés és az igazam bizonyítása személyes és globális szinten is zsákutcának bizonyult.”

Mi ez a kürt meg ez az alma, ami minden, Facebookon posztolt Ros Hásáná üdvözlőkártyán ott van?

A sófár egy kosszarvból készült kürt, amely a Ros Hásáná egyik legfontosabb jelképe. A Kos hava a kabbalista ill. héber naptár első hónapja – a Ros Hásáná tehát valójá-

ban nem az év kezdete, hanem az év „feje”, az elszámolás ideje. A kabbala egyik fontos eszköze a számmisztika: minden egyes héber betűnek szám-

értéke van, és ha két szónak azonos a numerológiai értéke, azok spirituális összeköttetésben állnak. A sófár „tisré”, azaz a Mérleg havának első napján fújjuk meg, amely egyenértékű a Biblia első szavával: „börésit”, azaz „kezdetben”. A kabbalisták szerint a sófár hangja segít abban, hogy „újraindítsuk” a lelkünket, kapcsolatot létesítsünk saját isteni természetünkkel. A mézbe mártott alma pedig a Ros Hásánakor fogyasztott vacsora első „fogása”, amely egyszerűen szólva „megédesíti az évünket”: az alma a földi, materiális világot jelképezi, a méz pedig a kegyelmet.

Oké, és mire gondolnak az emberek, miközben szól a sófár és mézes almát esznek?

A Ros Hásáná során tulajdonképpen egyfajta éber meditációban mélyülünk el, amelyet „időutazásnak” nevezünk. Pontosan felidézzük azt a helyzetet, párbeszédet vagy konfliktust, ahol reaktív módon viselkedtünk. A meditáció során egyszerűen „kicséréljük” a tapasztalatot: nem hagyjuk majd, hogy bárki kiborítson, felbosszantson, elszomorítson, és persze magunk sem tesszük mindezt a másikkal. Jehuda Berg, a *Kabbala ereje* című könyv szerzője így ír az „időutazás-meditációról”: „Amikor már lélekben szemben állsz az egykori problémáival – képzeld magad a másik fél helyébe. Gondolj bele, számára milyen fájdalmat és kárt okozhatott, hogy nem sikerült barátokként, lelki társakként elválnotok. Gondolatban folytass párbeszédet az illetővel, és minden egyes mondatodból sugározzon a szeretet, a megértés. Nyerd el a bocsánatát, és gondoskodj róla, hogy az időutazás után benned se maradjon semmilyen túske. Végül fogadd meg, hogy jövő ilyenkor sokkal kevesebbszer kell majd a 'múltba utaznod', hiszen úgy alakítod majd az évet, hogy ne legyen mit megbánnod.”

És mit is kell mondani ilyenkor?

„Hág számeáh”, azaz „boldog ünnepet”, vagy „sana tova”, azaz „jó évet”.

De akkor a kabbalisták meg a zsidók hogy kívánnak boldog újévet január elsején, a „hagyományos” újévkor?

Elég viccesen, így: „Boldog polgári újévet.” ■

Ez az írás korábbi szerkesztésben a www.divany.hu-n jelent meg.

Az újrakezdés diszkrét bája

SOHA, MONDOM SOHA SEM KÉSŐ ÚJRAKEZDENI!

•••• Borgula András ••••

Október másodikának estéjén beköszönt 5777, és ilyenkor elég sokan fogadalmakat szoktak tenni: leteszem a cigit, vagy elkezdek sportolni, esetleg megtanulok héberül vagy neadjisten elmegyek színházba... egyszer. Az ünnepek tényleg lehetőséget kínálnak arra, hogy egy kicsit elgondolkozzunk, mit kellene abbahagyni, elkezdni, esetleg újrakezdeni. Jom Kipurkor megkapjuk a lehetőséget – már aki megkapja –, hogy letisztítsuk a lapot, és ha nem is az összes, de majdnem minden bűnünk megbocsátásra kerüljön. És ha ez mégsem történne meg, nos, akkor sem veszett el minden remény... legalábbis Etgar Keret szerint. Legújabb magyarul megjelent novellájában még a halál sem állíthatja meg Háimot, a főhőst abban, hogy újrakezdje az életét.

Ki ez a csávó?

– kérdezné maga Etgar is, ha meglátná ezt a cikket, ugyanis közkedvelt szerző léte az irodalmi nyelv használatát nem igazán szereti.

Az izraeli szépirodalom „fenegyerek” titulust birtokolja az utóbbi évtizedekben. Első kötetének megjelenése után a teljes irodalomkritikai közösség elutasította. Azonban az olvasók máshogy gondolták: könyveit folyamatosan kellett utánnyomni, és még egy nagyon érdekes statisztikának is folyamatosan az élén állt: az ő novelláskötetét lopták legnagyobb számban a boltokból.

A fiatal közönség szünni nem akaró érdeklődésének hatására a kritikusok és irodalomtörténészek is újragondolták álláspontjukat és mára egyedülálló módon a még negyvenes éveit taposó író választható érettségi tétel lett. Novellái általában két-három oldalasak, de megtalálható köztük féloldalas is. Szinte soha – egy-két esetet kivéve – nem lépik át a tíz oldalt, és ez a fiatalok körében elért sikerének másik titka. Sokan a mai mikroblogok, twitter és facebook irodalmi előfutárának is tartják ezért.

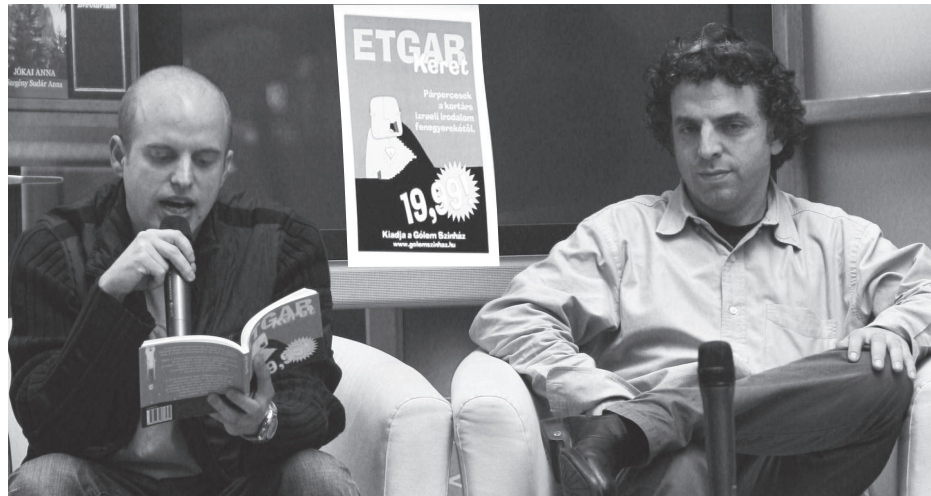
De mi ebből a hasznom?

1995-ben, miután elvégeztem az ulpánt, azt ajánlotta a tanárom, hogy kezdjek olvasni valami egyszerűt. Valamit, ami segít hozzászoktatni a szemünket a héberhez – és ő Etgar Keret félperces novelláit ajánlotta. Hát mit mondjak, elolvasni ugyan el tudtam őket és valóban nem volt nehéz a nyelvezetük, de mégis alig értettem valamit belőlük. A témaválasztás, a szleng, a stílus, mind olyan volt, amivel addig nem találkoztam, de azonnal beleszerettem,

és amikor – második magyarországi újrakezdésemnél – a Gólem Színház megalakításánál felmerült, hogy melyik izraeli szerzőt szeretném bemutatni, rögtön őt választottam. Így született meg a Trükk című előadásunk.

A Trükk

A nyolc rövid novellából írt színdarab két barát különös történetét meséli el – és amikor azt mondom, különös, azt úgy is értem. A legjobb barátja az ajtójára pisil, miközben a csaja pillanatra gasztóval a plafonra ragasztja magát, és a darabban még egy bűvészcilinder is előkerül, amiből borzalmas dolgokat húz elő a bűvész-főhős.

A premierrel együtt megjelentetett a Gólem egy novelláskötetét is a szerző válogatott írásaival, és legnagyobb örömmre még Budapestre is sikerült meghívnom Etgart, aki az életben legalább olyan jófej, laza és érdekes volt, mint az írásaiban.

„Két héttel az öngyilkosságom után munkát találtam egy pizzériában!”

De ennek az írásnak az újrakezdésről kellene szólnia, és ha nem kezdek most bele, sosem érünk a végére.

Etgar leghosszabb novellája, a *Kéjtáná sel Kneller*, mindig is az egyik kedvencem volt. A furcsa sztori úgy kezdődik, hogy a főhős épp a saját temetéséről mesél, amire – szerinte – kilátogatott a barátnője is, és – szerinte – nagyon sírt is a sírnál.

Ebben a sztoriban Háim a főszereplő, aki nem tudni, miért öngyilkos lesz, és mi két héttel az öngyilkossága után kapcsolódunk be a történetbe, amikor Etgar munkát talál egy Pizza Kamikaze nevű helyen.

Igen, jól olvasták, ugyanis az öngyilkosok – ebben a novellában – olyan helyre kerülnek – nem a pokolba vagy a mennybe –, ami pont olyan, mint ahol éltek... csak egy kicsit rosszabb. Kicsit rosszabb a munkája, szakadtabb az albérlete és persze a csajok is ke-

hogy olyan lett, mintha itt a körüton ismertük volna meg. Az előadást a könyv megjelenése kísérte (*Boldog boldogultak* címen), és persze Etgar is eljött a könyvbemutatóra és megnevezte a színdarabot is.

Persze nem csak engem, hanem más alkotókat is meghíletett Etgar, így születhetett meg a *Csuklónyiszlók* című játékfilm ugyanebből a történetből és a *Pizzeria Kamikaze* képregény is.

Újra és újra

És hogy mi köze van mindennek az újrakezdéshez? Mi az üzenete a történetnek? Miért írtam ezt a cikket?

Jó zsidóként természetesen csak kérdéseim vannak, és azt remélem, a válaszokat majd te, kedves olvasóm, megtalárod magadban. És hogy lásd, még a halál után is van értelme újrakezdeni, elspoilerezem neked e novellaszíndarab-film végét: a szerelmet, az élet értelmét meg lehet találni a leglehetetlenebb körülmények között is.

Mi nagy újrakezdők, zsidók, alijázók, ország- és kontinensváltók, mi tudjuk, hogy a boldogság – a boldogulás – keresése sohasem egyszerű: lehet, hogy ott vár ránk a sarkon, de az is lehet, hogy egy másik földrészen sem lelem meg – de pont Ros Hásáná és Jom Kipur arra tanít minket, hogy mindig van értelme újrakezdeni (jajj, egy pillanatra nem figyeltem oda és máris úgy beszélek, mint egy rabbi). ■

Kellemes ünnepeket és könnyű böjtöt!
Borgula András – 5776 vége

Egy valódi polihisztor

MADZSAR JÓZSEF ÉLETÉT IDÉZZÜK MEG

Életét rövidebbre szabta a történelem – de ezalatt talán tucatnyi másik munkáját végezte el, orvosként, könyvtárosként, szervezőként, fényképészként, sportemberként, kutatóként, és a sornak nincs is talán vége. Valódi polihisztor volt, aki többféle tudományághoz értett, és ezekben kiemelkedőt is alkotott.

..... Avi Ben Giora

Madzsar József Budapesten született 1876-ban. Amikor apját kinevezték a nagykárolyi távirada vezetőjévé, a család ebbe az erdélyi faluba költözött. Nagy hatással voltak rá az itt töltött évek. Apjuk a nyári szünetek alatt minden évben más iparshoz adta be gyermekeit segédnek, hadd ismerkedjenek a szakmákkal. Öccsével, a két évvel fiatalabb Imrével minden évben más és más szakmába kóstolhattak bele. Itt találkozott azzal a két emberrel is, akik komolyan befolyásolták későbbi életét, pályáját.

A nagykárolyi piarista gimnáziumban mint kiskamasz ismerkedett meg Jászi Oszkárrel és Ady Endrével. Jászi az iskolai önképzőkör elnöke volt, sok hasznos olvasmányt kapott tőle. Ady, költő léte arra tanította ki, hogyan kell megverekedni a csizmadiainasokkal. Jászinak még mást is köszönhetett: Oszkár húga, Jászi Alice ismeretségét, aki később a felesége is lett.

Az érettségi után Budapestre került az orvosi egyetemre, de tanulmányait már Padovában fejezte be. Az egyetemi évek alatt alakult át az Alice-szal kötött barátság szerelemmé. A Madzsar szülők – különösen apja – azonban nem nézték jó szemmel a kapcsolatukat. Alice bátyja sem volt elragadtatva a fiatalok egymásra találásától – izgága zöldfülűnek gondolta Madzsart.

Esztelen esküvő?

Senki sem örült, amikor 1901-ben bejelentették, hogy összeházasodnak. Az esküvő után Alice teherbe is esett, sokáig azonban úgy tűnt, nem lesz képes kihordani gyermekét. Az orvosok

már teljesen lemondtak róla, ám férje gyógytornagyakorlatokat írt neki elő, és ezek úgy felerősítették, hogy képes volt megtartani a magzatot.

Lányuk, Lili születése után Alice elhatározta, hogy részletesen kidolgozza a gyakorlatokat, hogy más terhes nőknek is hasznára válhassanak, és az általa kifejlesztett gyógytornagyakorlatok révén világhírré tett szert.

Férje, József, a család jobb megélhetése érdekében egy klinikán vállalt állást, emellett fogorvosi praxisba is kezdett. Ő honosította meg a porcelántömést, az altatásos beavatkozásokat, valamint a röntgen használatát a fogászatban. Köztudott volt róla, hogy a szegény pácienseit ingyen gyógyítja.

Hamar kapcsolatba került a politikával. Mint szociáldemokrata behatóan kezdett foglalkozni a munkásosztály helyzetével, ezen belül is az alkoholizmussal, mely már akkor is Magyarországon legelterjedtebb szenvedélybetegsége volt. Néhány év alatt ő lett a téma első számú szakértője. Orvosi konferenciákat tartott, és a szociáldemokrata párt az ő javaslatára hozta létre az Alkoholellenes Munkásegyletet.

Az önmagát szabad szocialistának nevező Madzsar csatlakozott a sógora, Jászi Oszkár körül kialakult Társadalomtudományi Társasághoz. 1906-ban a *Szabad Gondolat* nevű újság szerkesztője lett. Baross utcai otthonukban sok ember megfordult: festők, költők és más, „a világot jobbá tenni akaró” emberek. Felesége gyógytornaiskolája – ahol a kuriózumokhoz vonzódnak a páciensek meztelesen – végzeték a gyakorlatokat – egyre híresebb lett.

Ide nekem az oroszánt is

Ám az orvoslás mellett Madzsar más területekre is belekóstolt. Egyetlen év alatt 2700 km-t evezett és ezzel minden rekordot megdöntött. 1910-ben szabadalmat jelentett be egyik barátjával a helikopterre. Lázasan vetette bele magát az új kihívásba – de nem fejezte be.

Szünet nélkül képezte magát. Egy alkalommal Szabó Ervinnek, a Fővárosi Könyvtár igazgatójának szóvá tette, hogy a könyvtári katalógusrendszer mennyire elavult és rossz. Szabó erre azt válaszolta, hogy akkor csináljon különbet. Madzsar képes volt abahagyni a fogorvosi praxist, és mint aligazgató helyezkedett el a könyvtárban. Ő vezette be a ma is használatos „tizedes osztályozást”. A ő nevéhez fűződik az első gyerekkönyvtár lét-

rehozása is, melyet az Almássy téren nyitottak meg.

Aztán ezt is megunta, s új kihívás után nézett. Újra az orvostudomány szentelté az idejét. Akkoriban Magyarországon nagyon magas volt a gyermek- és csecsemőhalandóság, az első világháború után pedig a helyzet még rosszabb lett. Madzsar létrehozta a védőnői hálózatot, hogy figyelemmel követhessék a csecsemők fejlődését. Az ő javaslatára szavazták meg, hogy a szülés és a szoptatás idejére a kismamák járulékot kaphassanak.

Az Országházba is eljutott újtásainak híre, és őt kérték fel a népegészségügyi rendszer megreformálására. A forradalom idején a Tanácsköztársaság egészségügyi államtitkárának nevezték ki. Madzsar még ebben a pozícióban sem tudott nyugton maradni. Szembeszállt mindenkivel, akit túlkapáson ért. Egyszer fizetésemelést követelt a védőnőknek, máskor meg egy kolostor kisajátítását akadályozta meg.

A forradalom bukása után, a fehérterror idején mint kétes személyt többször is vád alá helyezték. Az egyik vádpont szerint ő nyitotta meg a fővárosi fürdőket a szegények számára. Igazuk is volt. „Az egészségügy nem politikum, és nem válogat a baktérium forradalmár és ellenforradalmár közt” – mondta egy tárgyaláson. A rendszer nem értett vele egyet, és néhány hétre letartóztatták.

Egy bötrönnapló margójára

A börtönben naplót kezdett vezetni a társaival szemben alkalmazott atrocitásokról. Szabadulása után emigrációra kényszerült, Bécsben egy ideig a Bécsi Magyar Újság szerkesztőségét vezette. Ám az orvosi hivatást nem tudta otthagyni. Szkopjéba ment, és ott vállalt fogorvosi munkát. A változatosság kedvéért most néprajzi kutatásokkal kezdett el foglalkozni szabadidejében, ám a honvágya és a családja utáni vágyódása ismét visszavitte Magyarországra.

Amíg külföldön élt, sokáig körözés alatt állt – csak nehezen tudta elérni, hogy hagyják visszatérni. Orvosi praxist nem folytathatott. Barátai révén lexikon-szerkesztési munkákat kapott és hamar bebizonyította, hogy ebben is tehetség. Az ő szerkesztésében jelent meg a Tolnai és a Révai lexikon. Madzsar Alice iskolája ekkorra már annyira jövedelmező volt, hogy nem szenvedtek hiányt semmiben sem. Alice a gyógytorna mellett színházi mozgástechnikát és koreográfiát is tanított. Férje lett a fotós.

Madzsar a színházi mellett mást is fotózott. A nyomornegyedekben kezdett el fényképezni, képeit szakszervezeti gyűléseken mutatta meg a közönségnek. Munkája hamarosan ismét felkeltette a hatóságok érdeklődését. Letartóztatták, majd pár hónap múltán szabadon engedték, de állandó megfigyelés alatt tartották.

1932-ben a régi, koholt vádakra építő „koreográfia” alapján hat hónapra ítélték, aztán rövidesen felmentették minden vád alól. Idegei kezdtek felmondani a szolgálatot. Többször is öngyilkosságot kísérelt meg. Az idealista polihisztor egy nagy álom tartotta még lázban: emigrálni akart a Szovjetunióba. Tervét csak 1935-ben hajtotta végre, miután felesége, Alice váratlanul elhunyt, őt pedig újabb letartóztatás fenyegette.

Váratlan utazás

Kassára utazott, ahonnan aztán kalandos módon sikerült Moszkvába jutnia. Hamarosan rájött, hogy a Szovjetunió sem tökéletes. Hitt abban, hogy a kommunista államban az igazságosság elve érvényesül, de hamar csalódnia kellett. Összejárt az akkori magyar baloldali emigránsokkal, ám egy idő után ezek a találkozások elmaradtak, illetve ritkultak, mivel mindenki félelemben élt, hogy ki kit is fog feljelenteni vagy besúgni. 1938-ban aztán egyik barátja, Sik Endre hiába várta egy megbeszélés találkozára. Helyette egy közös barátjuk érkezett.

– Gondolom, Madzsarra vár. Vele már nem fog találkozni soha. Ma éjszaka elvitték.

– Nem tudom elhinni – hördült fel Sik. – Az egyike volt a legtisztább embereknek.

Később derült csak ki a titkosított KGB-iratokból, hogy Madzsart valamelyik Gulágra hurcolták, koholt vádak alapján tíz év kényszermunkára ítélték. Ezen iratokból derült ki az is, hogy egyik feljelentője a Vologya névre hallgató Nagy Imre, Magyarország későbbi, mártírhalált halt miniszterelnöke volt.

Hogy pontosan mikor hunyt el és hol, azt a mai napig nem tudni. Egyes volt fogolytársak, akik életben maradtak, úgy nyilatkoztak, hogy 1940-ben még látták egy Kotlasz nevű fogolytáborban, egy másik irat szerint Arhangelszkben volt. Bármilyen is a valóság, tény, hogy Madzsar nem élte túl a Gulágot. Legnagyobb polihisztorát veszítette el vele a nemzet. ■

GRAFIKA: SALAMON SÁRA

Miért hívják Ros Hásánát az Emlékezés Napjának?

RAJ TAMÁS ÍRÁSA AZ EMBER TEREMTÉSÉRŐL ÉS AZ ÚJÉVRŐL

Amikor az Örökkévaló megteremtette a világot a kimondhatatlan, leírhatatlan csodáival, napvilágot látott az ember és a felesége is. Egy napon magához intette a Szent, Áldott Legyen, a születésért felelős angyalt:

– Eljött az ideje, hogy gyermekük szülessen. Itt van egy bizonyos csepp, oszd szét háromszázhatvanöt részre, majd szórd szét a szérűben.

Az angyal megvette, majd visszatért.

– Végy egy cseppet abból a tenyeredbe, a sorsát majd én döntöm el. Ez a csepp magában hordozza, hogy a világra jövő halandó okos vagy buta, szép vagy csúnya, alacsony vagy magas, sovány vagy kövér, gazdag vagy szegény; csak az nincs megszabva, hogy jó vagy rossz.

Ez az ember szabad akarata.

Majd szólt a Teremtő a lelkekért felelős angyalnak, hogy hozzon le az Édenből egy bizonyos lelket, aki így és így néz ki, és ez a neve, hiszen már Salamon megírta a Prédikátor Könyvében, hogy minden eljövendő létezőnek már van neve!

Attól kezdve, hogy az ember megszületik, hét világ váltakozik körülötte.

Az angyal elhozta a lelket, aki mindjárt leborult a Királyok Királya előtt, és könyörögni kezdett:

– Nagyon jó nekem ott, ahol eddig laktam. Miért kényszerítesz, hogy egy bűzös cseppbe költözsem és otthagyjam azt a jó világot, mikor tiszta és szent vagyok, hiszen Te rendelted így?

– Kénytelen vagy, így teremtettek. A világ, amelybe költözöl, sokkal szebb lehet, mint ahol voltál, az bizony rajtad múlik.

Azzal akarata ellenére beküldte a lelket a cseppbe, az előző angyal viszatért, és elhelyezte az asszony méhébe. Majd gyertyát gyújtott a feje fölé, angyalt rendelt mellé, aki vigyáz, ki ne csússzon, ki ne essen.

Az angyal sokat foglalkozott vele, megmutatta, mi lesz a sorsa, hol fog élni–halni, még a sírját is megmutatta. Láthatta az egész világot, mindazt, ami történt, és mindazt, ami elkövetkezik.

Elvitte egyszer az Édenkertbe, ahol az igaz emberek ültek, sugárzó fény ragyogott a fejük felett.

– Tudod, kik ezek?

– Nem, uram.

– Ők is úgy jöttek a világra, ahogy te, anyák születtek, akik a jó utat választották, és a Tóra szellemében éltek. Csak rajtad múlik, hogy ide kerülj.

Máskor a gyehennába vitte, ahol a gonoszok kiáltoztak az angyalok lángható csapásai miatt.

– Tudod, kik ezek?

– Nem, uram.

– Ezek az égetnivalók a gonoszok, akik súlyosan vétettek az isteni törvény ellen. Vigyázz, nehogy ide juss!

Amikor eljött az idő, a lélek újra tiltakozott, nem akarta elhagyni biztonságos otthonát.

– Akaratod ellenére keletkeztél, akaratod ellenére születesz, akaratod ellenére élsz, akaratod ellenére halsz meg, és akaratod ellenére állsz a Királyok Királya elé, hogy számot adj tetteidről – szólt az angyal, majd ráütött az asszony hasára, és eloltotta a gyertyát a lélek feje felett.

Világra jött, majd keservesen sírni kezdett.

Miért sír az újszülött, mikor az egész világ örül körülötte, a szülők, rokonok, barátok? Azért, mert abban a pillanatban, mihelyst kiér a levegőre, elfelejti az angyal tanítását.

Attól kezdve, hogy az ember megszületik, hét világ váltakozik körülötte.

– Az első a királyé, hiszen mindenki rajong érte, látni akarja, kérdezzetik, hogy van, és minden kívánságát teljesítik. Ez eltart egy-két évig.

– Utána olyan, mint a disznó, amely mocskokban turkál, a kisbaba a szarban (sic) turkál.

– Hároméves korától kiscsiga, amely ugrándozik a széles legelőn, anyja öröme, úgy a kisgyerek is játszadozik, ugrabugrál apja–anyja nagy boldogságára.

– A negyedik világ a ló, ez öttől tizenhét évig tart, amikor pofonoktól kísérve rohángál, és ahogy a ló is robog, majd betörik, úgy a kamasz is megjavul serdülő éveinek végére.

– Tizenhét éves korában számár, amelyre nyeret raknak. Megházasodik, fiai–lányai születnek, nyereg van a hátán. Naphosszat ló–fut, eltartja a családját, hatalmas terhet cipel, felelősséget vállal gyermekeiért.

Az embernek emlékeznie kell az angyal tanítására és arra, ki előtt kell számot adnia tetteiről.

Miért sír az újszülött, mikor az egész világ örül körülötte?

– Negyvenéves korára elszemtelenedik, mint a kutya. Az egyiktől elvesz, a másiktól ad, egyáltalán nem szégyelli magát.

– Végül olyan lesz, mint a majom, eltorzul a külseje, már nem is hasonlít a többi teremtményre. Okvetetlenkedik, mindent megkérd. Úgy eszik–iszik, mint egy kamasz, még a kisgyerekek is kicsúfolják. Eszébe jutnak rég elfeledett titkai, de a jelen világ dolgaira nem emlékszik. Ha lenne valamit, nem veszik komolyan, gyerekes öregnek tartják. Egyre terhesebb fiai–nak, háza népének, lelkük mélyén már valósággal meggyűlölik.

Mikor eljön az ideje, eljön hozzá az angyal.

– Tudod, ki vagyok?

Hogyne tudná. Menni azonban most sem akar.

– Miért éppen most, pont ebben az órában kellett jönnöd?

– Akaratod ellen fogantál, akaratod ellen születted, akaratod ellen halsz meg, és akaratod ellen adsz számot a tetteidről a Királyok Királya előtt.

Ekkor a lélek velőtrázót kiált, ami elhallatszik a világ egyik szelétől a másikig, ám ezt nem hallja senki, csak a kakas.

★ ★ ★

Felvetődik a kérdés, miért tanította az angyal a lelket olyan sokáig, ha ez a tudás a születés pillanatában elveszett?

Valójában nem tűnt el teljesen, ott rejtőzik tudatunk mélyén, hiszen ebből adódik a tudás, az erkölcs, a művészet és oly sok minden, ami az emberi életet szebbé–jobbá teheti.

Ros Hásánát az emlékeztető napja is, az embernek emlékeznie kell az angyal tanítására és arra, ki előtt kell számot adnia tetteiről.

A Midrás Tanchuma sok évszázaddal korábban keletkezett, mint Dante, Goethe, Madách műve, nem beszélve a genetikáról, szinte hihetetlen, hogy ilyen tudás létezett már akkor is.

Az angyal tanítása nem veszett el, ha szerencsénk van, akkor előkerül. ■

(Radnóti Zoltán rabbi blogjáról)

A baloldali, aki belefáradt az aktivizmusba

AVAGY MIÉRT FUTNAK ZÁTONYRA A BÉKETÁRGYALÁSOK

..... Vadász Éva

Rafi egy sokat látott izraeli. Annak ellenére, hogy diplomás földrajz-tanár, kétkezi munkásként, fémmipari technológusként dolgozik egy vasműhelyben. Tel-Avivban született szír szülők gyerekeként, az egész életét Izraelben töltötte. Négyévente elutazik nyolc hónapra a világ különböző pontjaira, Szibériában és Finnországban járt legutóbb, a közeljövőben Kínába készül. Rafi megrögzött baloldali cionista. Tíz éven keresztül baloldali szervezeteknek dolgozott önkéntesként, majd belefáradt. Nem akar többé a zsidó-palesztin barátságért dolgozni, mert reménytelennek látja. Lássuk, miért.

Milyen politikai nézeteket hozol otthonról?

– A szüleim menekülteként érkeztek Izraelbe az ötvenes években, egyenesen az izraeli munkásosztályba. Nincsenek oda az arabokért – arabországból menekültek el. Ami fontos számukra, az az, amit nem lehet a hírekben látni: a mindennapi élet biztonsága zsidó-arab szempontból. Sok családtagom baloldali szavazó.

Kire szavaztál az elmúlt években?

– Nem szavaztam. De csak azért, mert dolgoztam a szavazásokon, vagy utaztam. Amikor dolgozom a szavazóhelyiségben, bonyolult elintézni a saját voksomat, így feladtam a szavazati jogomat, külföldről pedig az izraeli választásokon nem lehet szavazni. Egyébként baloldali cionista pártokra, az Avodára, a munkáspártra vagy a Merecre, a szociáldemokrata pártra szavaztam volna.

Az arabokat nem favorizáló, baloldali családból jössz, mégis az arab-zsidó barátságért dolgoztál. Miért?

– Rengeteg gyűlöletet tapasztaltam és annak okát az egymás nem ismerésében láttam. A személyes találkozás a falak lebontása. A Hofes Mimilhama (Fegyverszünet) szervezetnél a népek barátságáért, a Zochrut (Emlékezés), a Roza Luxemburg, a One Voice (Egy hang) és a Hadás nevű szervezeteknél a megszállás (a palesztin területek izraeli megszállása – a szerk.) megszüntetéséért dolgoztam. A zsidó és az arab oldalon is hallottam embereket arról beszélni, hogy egyszerű volt barátságot kötniük az azelőtt ellenségként kezelt másik oldal képviselőivel.

Milyen negatív és pozitív dolgokat láttál ezeknél a szervezeteknél önkénteskodva?

– Mindkét oldal baloldali aktivistáival dolgoztam együtt. Az izraeli oldalon azt tapasztaltam, hogy az emberek nyitottak a kompromisszumokra és meglehetősen naivak. Az arab oldalon pedig azt láttam, hogy ebből a nyitottságból és naivitásból örömmel húznak hasznot. Ezek persze általánosítások. Több alkalommal vettem részt nemzetközi szemináriumokon, amelyek a zsidó-palesztin barátságot voltak hivatva ösztönözni. Egy nagy csoport izraeli és megszállt területeken élő palesztin semleges területen, például Európában folytatott megbeszéléseket ilyenkor.

Nyitottabb lettél az arabok felé?

– Elkezdtem megérteni, mi zajlik a fejükben. Nehéz látni az izraeli oldalt a konfliktusban. Nehéz megérteniük, hogy az izraeli zsidók is szenvednek. Nem kérdés persze, hogy az arab palesztinok többet, vagy jobban szenvednek, mint a zsidók. Az izraeliek szenvedése a mindennapok bizonytalansága, a terrortámadások, amelyek bármikor bekövetkezhetnek, az, hogy nem léphetnek be a szomszédos országokba. Izrael sziget a Közel-Keleten, ami probléma. Óriási összegekkel támogatja a világ a zsidó államot, ami ahogyan érkezik, úgy el is tűnik. A pénzek nagy része a telepekre, illetve a biztonságra megy el. Nem pedig egyetemekre vagy kórházakra – egyszóval a társadalomra. Az arabok szenvedése viszont mindennapos. A határátelők ellenőrzése, az, hogy az izraeli hadsereg állandóan a szemük előtt van, általános, hogy megverik, meglövik őket – a palesztin szenvedés sokkal komolyabb, mint az izraeli. Amit az évek során megértettem, az volt, hogy az izraeliek hajlandóak elmondani az álláspontjukat és

meghallgatni a másik oldal szempontjait. A palesztinok nem ilyen hozzáállással vesznek részt a barátságépítő találkozók. Ők a saját álláspontjukat szeretnék bemutatni és nem foglalkoznak a másik fél helyzetével.

Saját tapasztalatokból építkezel, miközben általánosítasz.

– Pontosan. Itt élek és rengeteg konfliktuskezelési kísérletben vettem részt. Megértem a palesztinok álláspontját, de nem fogadom el, mert nem viselkednek okosan. Nem várom el, hogy okosan viselkedjenek, de nem fogadom el. Ha van is lehetőség békét teremteni, nem lehet egy perc alatt megvalósítani azt. Minden egyes részletét tisztázni kell, mindkét oldalon.

Ezeket a találkozókat az intellektualitás szintje, az iskolázottság határozza meg?

– Igen, többnyire diplomások ülnek mindkét oldalon. A palesztin oldalon viszont mindig azt láttam, hogy az izraeli problémák nem léteznek számukra. Számukra az izraeliek az ő szenvedésük okozói. Hosszas beszélgetések során pedig arra jutottak, hogy az izraeliek a saját szenvedésük oka. Magunknak csináljuk a problémát. Ez a hanyagság vezetett ahhoz, hogy nem dolgozom már ezekkel a szervezetekkel. Belefáradtam abba, hogy süket füleknek beszélek. A baloldaliak könnyen támadják azokat az eszközöket, amelyekkel az erősebb fél operál, amennyiben azok nem a megszállás befejezését szolgálják. Ez azonban nem azért van, mert az emberek rosszak, hanem mert egy komoly konfliktussal állunk szemben, amit nem könnyű megoldani. Még egy pár évtizedig biztosan nem lesz megoldás szerintem. Megszállás pedig addig lesz, amíg a palesztin területeken élő embereknek saját nemzetiségük, saját útlevelük nem lesz.

Mi a konfliktus megoldása szerinted?

– Izraelnek ki kell vonulnia a megszállt területekről. Júdea-Szamária és Gáza a palesztinoké kell legyen, az izraeli telepekkel azonos területű földek szintén megilletik a palesztinokat – a palesztinoknak pedig meg kell tanulniuk saját magukat kormányozni. Szaúd-Arábia, Kuvait, Egyiptom, Jordánia segítségével. A Szemita Unió egy másik lehetőség: Jordánia, Palesztina és Izrael uniója, amelyben az állampolgároknak saját nemzetiségük van és szabadon mozoghatnak az unión belül. Egy olyan egyezményt kell alkotni, amely kellően figyelembe veszi a palesztinokat, de közben Izrael államát továbbra is a zsidó jog vezérli. Mindkét oldalon erős vezetésre van szükség és annak belátására, hogy a békének van haszna. Az egyértelmű mindenki számára, hogy a háborúnak milyen hasznai vannak. A kétállami megoldás békéjének hasznát meg kell határozni és tenni is kell érte.

Feladtad az arab-zsidó kapcsolat javításával kapcsolatos reményt?

– Nem azt a szót használnám, hogy feladtam, de megváltozott a hozzáállásom. Izrael is rengeteg hibát követ el, amit a palesztinok szeretnek hangsúlyozni és vice versa. De az izraeliek meghallgatják a palesztinokat, míg ez fordítva nem működik. Nem hajlandók látni a viselkedésük, a tetteik hibáit. Ez a személyes tapasztalatom. Ez nem politika, csak lelki vagy személyiségi kérdés. A nem-hajlandóság a kommunikációra. Az érzelmek és az ego előtérbe helyeződik, amikor lokális szinten szeretnének megoldani problémákat.

Az arabok érzelmei gátolják az együttműködést? Az izraeli, vagy a saját egód mennyire számított?

– Azt hiszem, ilyen szempontból egy zsák vagyok. Tudok érzelmek nélkül, tényekkel dolgozni. Abban a pillanatban, hogy érzelmeket látok a munkában, nem dolgozom tovább az ügyön. Az ismerőseim, kollégáim nagy része radikális jobboldali és arabgyűlölő. A bevándorló ismerőseim jobboldali cionisták. Megértem őket. Rengeteg vitám van. Érzelemmentes vitám.

A baloldaliságodat mennyire befolyásolta a felismerésed?

– Nem lettem kevésbé baloldali, csak kevésbé naiv. ■

Izraeliek két keréken

AVAGY EGY SABESZI MESE KOMÁROMBÓL

Múlt pénteken, néhány órával a sabesz bejövetele előtt üzenet érkezett a Komáromi Zsidó Hitközség Facebook-oldalára. Cvi és Michael, két izraeli turista érdeklődött az esti imaidőről. Bécsből Budapestre kerekezve pont a zsinagóga melletti szállodában vettek ki szobát. Kis közösség lévén pénteken nem tartottunk szombatfogadást, de másnap annál nagyobb szeretettel fogadta a közösség a messziről jött látogatókat, akik megnézték a helytörténeti kiállításunkat, az imaházat, s hosszú órákon át beszélgettek a kehila összesereglett tagjaival. Minden nyelvi nehézséget leküzdve, már-már új barátságok születésének lehettünk tanúi a Menház ódon falai között. Hitközségünk vezetése meg is invitálta a fiatalokat a másnap esedékes budapesti kirándulásra.

Mivel a jeruzsálemi srácok este továbbkerekkeztek Pestre, a Keleti pályaudvar mellé beszéltek meg találkozót vasárnap reggelre. A komáromi busz időben meg is érkezett, ám újdonsült barátaink nem jelentek meg a helyszínen. Már indultunk volna tovább az első fővárosi állomásunk felé, amikor újabb Facebook-üzenetet jelzett a telefonom: „Mindjárt ott vagyunk!” – írta Cvi.

A kigördülő buszt sikerült megállítanunk egy közeli parkolóban, s pár perc keresgélés után szentföldi vendégeinkkel együtt kezdhettük meg egész napos túránkat. Jőmagam ekkor találkoztam először a két, húszas évei derekán járó fiúval, hiszen Budapesten csatlakoztam a szlovákiai csoporthoz. Sem programszervezőként, sem az izraeli két és fél évem alatt nem nagyon találkoztam ennyire nyitott, a galutban élő zsidóság mindennapjai iránt érdeklődő huszonévesekkel.

Első utunk a Kozma utcai temetőbe vezetett, ahol, míg a csoport tagjai a temető vezetőjét hallgatták, Michael és barátja egy sírkőavatáson oldották meg a minjen-problémát. A Scheiber Sándor iskolában elmerültek az oktatás és a kóser konyha világában, a Szeretkórházban érdeklődve követték az igazgató és a helyi rabbi előadásait, melyeket közösségünk tagjai fordítottak nekik hol angolra, hol oroszra. Együtt fedeztük fel a Bálint Ház szezonnyitó utcabáliját, s a Zsidó Fesztivál esti, a Dohány utcai zsinagógában rendezett koncertjére is elkísértek minket. A kérdésre, hogy mivel tartoznak az egész napos kirándulásért, csak legyintettem. Ha érdeklődő, kis közösségünkhöz nem kötődő hittestvérek érkeznek Komáromba, az a minimum, hogy megvendégljük őket. Na jó, ha legközelebb Jeruzsálemben járunk, viszonzhatják a dolgot – vetettem oda mosolyogva.

A koncert után, a hazafelé induló buszon – a Dohány utca forgalmát akadályozva – hosszasan búcsúzkodtak az izraeli egyetemisták közösségünk tagjaitól. Igazi élményekkel gazdagodva térhetett haza mindenki. Azóta úgy látom, hirtelen megugrott Cvi és Michael komáromi ismerőseinek száma a közösségi oldalon. S még mondja valaki, hogy sabeszi csodák csak a mesékben történnek! ■

Dr. Paszternák „Kispaszi” András

Izrael egyenes adásban

VILLÁMINTERJÚ BIHARI ÁDÁM ÚJSÁGÍRÓVAL

..... Vadász Éva

Bihari Ádám a hvg.hu újságírója, korábban tévériporter volt a TV2 Tények című hírműsorában. Azóta ír Izraelről és a Közel-Keletről, amióta újságíró lett.

Percre tudósításokat, elemzéseket írt már a 2008-as gázai háborúról, a 2009-es izraeli válságokról a helyszínről tudósított, később pedig a Jeruzsálemben élő cigányságról forgatott. Ekkor kezdte el bejárni – az ő szavaival – „Ciszjordániát, a Nyugati Partot, Palesztinát, a Területeket, Júdea-Szamáriát, ahogy tetszik”. Járt parányi palesztin faluban Nablusztól délre, az összes nagyobb palesztin városban, de zsidó telepeken, jisuvokban is. A 2014-es gázai háborúról szintén a helyszínen tudósított, ahogy később a „késes intifádáról” is 2015 októberében. Eljutott az operatőrével egy Hamasz-alagút bejáratáig az erezi átkelő közelében, átélt légitámadást Netiv Haaszarában – aminél közelebb egyetlen izraeli település sincs Gázához. Volt több tizezres Hamasz-tüntetés közepén Hebron belvárosában, ahol követte a tömeget a zsidónegyed határáig és az összecsapásokról közvetített. És persze beszélt rengeteg magyar származású izraelivel arról, hogyan élnek együtt a helyi mindennapokkal.

Több konfliktus sújtotta zónában jártál, milyen emberi különbségeket láttál?

– Tavaly nyáron az ostromlott Donyeckben forgattunk és az ukrán fronton, a másik oldalon, illetve Kijevben a forradalom idején többször is. A párizsi terrortámadások másnapján már reggel a helyszínen voltam. Ezek bizonyos szempontból egészen más típusú konfliktusok, mint ami Izraelben zajlik, másfelől viszont nagyon is hasonlítanak. Nyilván máshogy mozogtam egy olyan országban, aminek nem beszélem a nyelvét, és jobban megértettem az átlagemberek érzéseit ott, ahol én is minden nap lementem kenyérért (egy évig Haifán jártam egyetemre). Az emberi érzelmek azonban nagyon hasonlóak, legfeljebb az attitűd, vagy az érzelmek kifejezése más. A hároméves, Kelet-Ukrajnából menekült kislány például ugyanúgy fél a hirtelen puffanásuktól, mint Szíriából elmenekült sorstársa. Vagy az ellenőrző pontoknál mindenki próbál lazának, de határozottnak tűnni, hogy még véletlenül se törjön ki balhé. Távol álljon tőlem, hogy alávaló szövicceket süttögessek el, de a Közel-Keleten az emberek robbanékonyabbak, míg például Ukrajnában a kaskodásnak vannak évszázados hagyományai.

Két hete Izraelben jártál és Nir Barkatot kérdezted az Országos Rabbiképző Zsidó Egyetem és zsinagóga szomszédságában tervezett mecsetépítésről. Miért pont őt?

– Nir Barkat polgármesterrel egy nemzetközi sajtókonferencia keretein belül szerveztek nekünk beszélgetést. Először természetesen felmerültek a biztonságra és az elmúlt időszak erőszakhullámaira vonatkozó kérdések, én viszont mindenképpen szerettem volna valami magyar vonatkozású témát is felhozni. A mecsetépítés ügye adta magát, hiszen Magyarországon éppen egy zsidó szervezet, a MAZSIHISZ élesen kifogásolta azt. Jeruzsálemben

FOTO: IZRAELINFO

viszont szinte minden zsinagógára jut egy mecset is. Tehát ha valaki, akkor ennek a városnak a polgármestere egészen biztosan rengeteg tapasztalattal rendelkezik arról, hogy milyen érzékenységi, biztonsági és kulturális faktorokra érdemes odafigyelni. Barkat attól függetlenül, hogy nyilván nem ismeri minden részletét az ügynek, meglehetősen pragmatikus választ adott, nagyjából azt mondta, hogy ez a hatóságok és a városvezetés dolga.

Milyen élmény volt vele beszélni?

– Munkának nevezném inkább, mint élménynek, de kiváló interjúalany, mivel jól érthető, rövid mondatokban válaszolt, mégis kifejtősen érvelt, nem zavarta az idő rövidsége. Nyilván másképp gondolok majd vissza a beszélgetésre, ha esetleg tényleg ő lesz Izrael következő miniszterelnöke.

Hogyan mutatod be az izraeli híreket Magyarországon az írásaidban, videóidban?

– Szeretném nem így vagy úgy bemutatni Izraelt, vagy bármely más helyszínt, ahonnan tudósítok, hiszen ez nem az én munkám. Az sokkal inkább arról szól, hogy az ott zajló eseményeket hitelesen továbbítsam a magyar médiafogyasztó számára. Egy külső szemlélő számára rengeteg dolog van, ami nem egyértelmű Izraellel, vagy a konfliktussal kapcsolatban, sok mindenről tőlünk hallanak először. Ez talán az az óriási felelősség, ami mindennél jobban megmutatkozik az Izraelről szóló tudósításokban. Aki innen ferdít, azt bármelyik oldal fél percen belül darabokra kapja akár a közösségi, akár a hagyományos médián keresztül. Kérdés persze, hogy ez az adott sajtótermet, vagy magát a kollégát mennyire érdekli.

Mi a véleményed az izraeli médiáról?

– Több izraeli újságíró ismerősöm van, de ettől függetlenül nem memém azt mondani, hogy mélyreható képem van az izraeli médiáról, mivel a héber nyelvű sajtót nem kísérem figyelemmel. Azt látom, hogy a bulvár és a celebkultusz ott is tarol. Hogy miért nem olvasok izraeli újságokat, annak prózai oka, hogy minden hír 3 perccel később megjelenik angolul is. Héberül a krízisidőszakokban szoktam figyelemmel követni a percre tudósításokat, illetve a kisebb, elsősorban a lakosság tájékoztatásával foglalkozó Facebook-oldalakat. Ez sokkal hasznosabb, mint a nagy izraeli híroldalak. Az izraeli sajtót jól ismerő kollégáim viszont úgy vélik, az izraeli újságírók nagyon rámenősek és Izraelben még valóban van elszámoltató szerepe is a médiának. Lehet benne valami, hiszen a volt miniszterelnök sikkasztás, a volt köztársasági elnök pedig szexuális zaklatás miatt ül börtönben. ■

Egy ünnepi kiállítás képei

Egy muzulmán és egy zsidó – ugyanattól az apától, mindez keresztény ábrázolásokon. Ros Hásáná mind a két napján – tiszre 1-2. – a Tórából felolvasott szakaszokban Ábrahám fiairól, Izsákról és Izmáelről is hallunk. Ami azonban még közös bennük: mindkettejüket angyalok segítették az útjukon.

Veronese: Izsák feláldozása, 1586

Genézis, 22:10 – Ábrahám éppen Izsák feláldozására készül – ám egy angyal közbelép az utolsó pillanatban: „Ne nyújtsd ki a te kezedet a gyermekre és ne bántsd őt, mert most már tudom, hogy istenfélő vagy.” Ábrahám végül egy kőst áldozott fel fia helyett.

**Dujardin: Hágár és Izmáel
a vadonban, 1662**

Miután megszületett Izsák, Ábrahám és felesége, Sára első közös gyermeke, az idősebb féltestvért és édesanyját száműzték a sivatagba egy szelet kenyérrrel és egy tál vízzel. A képen Ábrahám egyiptomi ágyasa, Hágár, és elsőszülött fia, Izmáel az angyalok oltalmában.

Az olvasó dicsérete

KÉT FELEDHETETLEN TÖRTÉNET – EGY NAGYMAMÁRÓL, AKIT SENKI SEM TARTHATOTT TÁVOL AZ UNOKÁITÓL ÉS EGY CHOPIN DARABRÓL, AMI MÁIG A FÜLEMBE CSENG

..... Schnapp Lea

Tollforgató voltam egész életemben, és a legnagyobb örömet számomra mindig is az olvasók visszajelzései jelentették. Ugyanakkor erkölcsi fizetséget, elismerést is, amelyektől nagyobb kedvvel szárnyalhattam.

Nemrég történt, hogy egy Bné Brákból telefonáló hang elárulta, hogy évtizedekig gyűjtötte a valamikori *Hét Tükrében* megjelent írásaimat. Egyszerűen kivágta a cikkeket, és megőrizte azokat. Vallomása nagyon meghatott, és még inkább a később postán elküldött bizonyítékok. Az értékelést, a tetszést, az egyetértést olvastam ki a kedves Blech Ráchel Ilonka küldeményeiből. A már megsárgult lapokon a nyolcvanas, kilencvenes évek dátumai és az akkori gondolatok, események, történések leírása.

Ezek a kivágott újságcikkek bizonyítják, hogy megérintettem valaki, valakik lelkét, és érdemesnek találtattam arra, hogy gondolataimat valaki újra elolvashassa. Feltételezem ugyanis, hogy az újraolvasás akaratát motiválta Ilonkát, hogy kis helyen gyűjtögesse és őrizze szellemi termékeit. No meg a hűség. Az a fogalom, amely egyre inkább eltűnik a ma emberének érzéseiből, tudatából.

Köszönöm, kedves Ilonka kitüntetett figyelmet és kedvességedet!

Adj a Fennvaló, hogy továbbra is örülhes írásaimnak, és azt kívánom, hogy minden kedves olvasóm még sokáig örvendezhessen további cikkeimnek, gondolataimnak, emlékeimnek, tapasztalataimnak.

Köszönetem gyanánt feleleveníték kettőt az Ilonka által megőrzött írásokból.

Nagymamám alijázik

Mindig olyan jó volt a nagymamához menni. Házában mindennek olyan különleges szaga-íze volt. Minden problémát oly ügyesen tudott megoldani, még a nélkülözések idején is finom kuglófot tudott elővarázsolni. Ha valami hiányzott, ötletesen pótolta mással, például kakaó helyett cukrozott Frank kávéval – és mégis milyen finom, milyen pehelykönnyű volt a nagymama kuglófja. A recept ma is érvényes: benne volt a szíve melegsége.

Hozzá tartozik az emberi természethez, hogy következetesen számon tartjuk, amit elrabol tőlünk az

élet, ám kevésbé értékeljük, amivel megajándékoz bennünket.

Nekem felnőtt koromban is élt a nagymamám, aki mélyen titkolta ösztört lelkét és két szeméből csak a szeretetét sugározta felénk. Három szábré gyermekem még ismerte, szeretete és „nadmamának” szólította őt. A napokban volt a Jahrzeitja. Mi – megmaradt három unokája – Izraelben körülálltuk sírját a zichron-meiri temetőben, és leolvastuk a márvány-

lapról Auschwitzban elpusztult gyermekei, unokái hosszú névsorát, akiknek nem jutott sírhalom, s akiknek füstté vált lényé nyomta nagyanyám lelkét öreg napjaira.

A Bergen-Belsenből megmenekült, összetört asszony a kétezer éves zsidó szenvedés szimbóluma volt. Megtestesült benne az öt Megilá története, Eszter könyve, az Echá Jeruzsálem, az Énekek Éneke, Ruth könyve és a Kohelet; Salamon király bölcsessége.

Ruth könyvében ő lehetett volna Noémi. A munkaszolgálatban megölt fiának felesége és árvái mellett mindaddig kitartott, amíg – évekkel később – az unokák további neveléséről már az Aliját Hánoár gondoskodott – Izraelben. Ezekre az unokákra nagyon büszke volt a nagymama.

Bergen-Belsen után Nagymama egyelőre még ott maradt a makói házban, egyetlen megmaradt lányával, vejevel és három gyermekükkel. Az ötvenes évek elején a hatóságok nem engedték a családot alijázni; illegális úton próbálkozó unokatestvéreimet több ízben visszatoloncolták a magyar határról.

Nagymama azonban nem tágitott. Elhatározta, hogy ő bizony megy az

árva unokái után Erecbe, ha másképpen nem – hát egyedül. Felöltötte csipkezsabós szombati ruháját, felment az útlevélosztályra, ahol nem is tudta pontosan, hová forduljon, benyitott minden irodába és fennhangon méltatlankodott:

– Mi az, hogy nincs útlevél, mi az, hogy nem engednek ki? Mit gondolnak maguk, kérem? Bergen-Belsenbe engedték, hogy deportáljanak? Tudják maguk, hogy megölték a fiamat meg

a lányomat? Tudják-e, hogy az árva unokáimat akarom látni? Hogy hol vannak? Izraelben. Hogy mit fogok ott csinálni 75 évesen? Ha kell, az aszfalton hálók. Az unokáimat akarom. Uram, ehhez jogom van!

Nem kellett tovább érvelnie. Kiengedték az idős zsidóasszonyt, aki egyébként hátrahagyta szép, földszintes házat...

Három unokatestvéremmel ott álltunk a haifai kikötő rakpartján. A valaha jómódú, elegáns fürdőhelyeket látogató Klein Mojse özvegye, a mindenki által szeretett Julcsi néni, a mi drága nagymamánk, akit a nyilasok kifosztottak, s akinek a kommunista rezsim soha semmit nem térített vissza, botjára támaszkodva, szegényes batyujával szállt le a hajóról. Világoskék, okos szemei, mint a tenger hullámai; élete, mint a felettünk vonuló szürke felhők.

Boldogan ölelt keblére bennünket: „Itt vagyok, gyermekeim! Vajon lesz-e rám szükség?” Volt! Istennek kegyelméből Nagymama mindvégig hasznosította magát. Élete végéig nem volt teher számunkra.

Őt bizony nem fogadták a Szochnut emberei, nem volt – nem is kellett –

bét olim, merkáz klita, semmi hivatalos segítség. Hazavittük Nagymamát. Ezen túl a három gyerek két ágyban aludt – nagymama kapta a harmadikat szűkös otthonunkban.

Felváltva hol egyik, hol másik unokánál, hősiesen viselte vándorlását. Soha nem vágyott vissza a régi hazába, ahol annyi fájdalom érte.

Később a kis Kati unokahúgom Bné-Brákból kiügyeskedett egy vaságyat, azt a hírhedt Szochnut-ágyat, amit a nagymama az ő kedves humorával gujava-ágyának nevezett el az általa ismeretlen fanyar ízű gyümölcs után. Így kaptuk őt ajándékba néhány szép esztendőre, így osztotta meg nagymama utolsó éveit unokái és dédunokái között. S így nyugodhat erégi sírjában márvány fedőlap alatt, ahová felvésetett elpusztított családtagjainak hosszú névsora. Hála szívvel mondunk köszönetet az éveikért, amikor nekünk is volt Nagymamánk...

Számolok

A polgári évnek ugyebár 365 napja van. Ha az emberi életet könyvnek képzeljük, abban minden lap egy nap lehetne. Tehát, mondjuk 60 (70, 80, 90) x 365 lap, vagyis 60, 70, 80, 90, egyenként 365 oldalas kötet – nos, még ha a smita, a szökő- és letagadott éveket le is számítjuk, Isten kegyelméből akkor is szép könyvtár alakulna mindannyiunk életéből. Kérdés csupán, hogy rohanó életünkben vajha jutna-e idő bepillantani ezekbe a kötetekbe?

Igaz viszont, hogy az érdekesebb lapok amúgy is ott lapulnak agytekervényeinkben vagy szívünk mélyén, s oda-odalapozgatunk ritka szabad perceinkben, ahová éppen hangulatunk vezet. Hol sírni, hol nevetni kívánunk, mert nem igaz, hogy mindig a mosoly a fő kívánság! Úgy kell néha egy kis feloldó könny, mint a reggeli harmat tavaszi hajnalon.

...És ahogyan lélekben készülődöm, hogy éveimhez egyet ismét hozzáadjak, úgy kívánom, hogy éveim könyvtárából most egy szép lapot válasszak ki. Gondolatban lapozgatok... Szürkék, fehérek, színesek. Csókosak, haragosak, lágyak, kemények, könnyesek, megbántottak, megbocsátók, szomorúak, vidámak, reménykeltők vagy éppen csalódottak. És íme, találtam egy lapot, amely több évtized távlatából is melegséggel tölti el a szívemet.

Pár évvel idősebb barátnőm, Magdi, aki férjével, kislányával, Gyuri nevű öccsével és a nagy fekete zongorával egy kicsi kétszobás pesti lakásban élt a háború utáni években, 18. születésnapomra ajándékképpen ünnepséget rendezett számomra, valódi, saját készítésű, az akkori időkben csemegének számító lángossal, meg csokoládétortával, meg Chopin dallamaival és vagy fél tucat partiképes fiúval, akik közül az egyiket Johnnynak hívták.

Hogy mit jelentett számomra az az ünnepi est, melyet Magdi oly nagy szeretettel rendezett meg, mutatja az is, hogy emléke még ma is könnyeket csal a szemembe. Szeretettel idéz fel, hovatarozást, fájdalmat, örömet. Ez a barátság – bár ritkán jöttünk össze, mert később Magdi Jeruzsálemben lakott – akkor ott, Pesten örökre megpecsételődött. Mennyi minden szép lehetett még ezen az ünnepségen, amit én már nem láthattam, mert Johnny megtöltötte az egész kis szobát – charme-jával, a hangjával, sőtét szemének tüzes pillantásával. Johnny éjfélt után elbúcsúzott, hajnalban indult az illegális alijával Erecbé.

Ezután életem könyvtárának lapjai napokig szürkék voltak, meg fehérek, meg üresek. De hála Istennek, nem sokáig. A feledés csodálatos győzelme után színek, remények, akarások töltötték meg életem lapjait. Én is, mint minden hasonló korú lány, a „kék madár” boldogságkereső útján repültem.

Azóta ahányszor eszembe jut a 18. születésnapom, Magdira gondolkodom – keskeny csuklójára meg a fekete zongorára, Chopin dalaira és Johnnyra, aki elment és nem nézett vissza. Sok évtized távlatából is érzem a zsongást, amit a szép este nyújtott nekem, aki „soha nem lehettem 16 éves”. Magdi mintha érezte volna, hiszen tudva tudta és szívből, szeretettel egy kis kárpótlásnak szánta nekem a 18. születésnapom megünneplését.

De... hogy Johnnynak csak épp most jutott eszébe, annyi év után?! Hiszen örökre olyan szép, fekete haja maradhatott volna, mint akkor régen, szeméi is úgy ragyogtak volna rám, mint akkor este, ha véletlenül nem találkozom vele Jeruzsálemben, egy előadásom alkalmával.

Mert Johnnyt viszontláttam 44 esztendő után. Örültünk egymásnak, hiszen kölcsönös tanúi voltunk egymás fiatalságának, de bizonyára ő is azt gondolta, amit én: hogy az évek megteszik a magukét. Mert régi igazság az, hogy „csak a mese örök...”

Még egyszer köszönöm Ilonkának, hogy feleleveníthettem a fenti két régi írásomat. Hiszen a tollforgatónak semmi se lehet fontosabb az olvasó dicséreténél!

A szerkesztőknek és munkatársaknak, minden olvasónak boldog újévet kívánok, kellemes ünnepeket, jó bejegyzést az Élet Könyvébe! ■

Etrogom, te drága

A CITRUSFÉLÉK RÚT KISKACSÁJÁNAK MEGHATÓAN ZSIDÓ MESÉJE

..... Kristóf Juli

Aki járt már Bné Brákban vagy Mea Seárimban Szukot előtt, az tudja, hogy a négy ünnepi növény kiválasztása és megvétele bizony nem tréfadolog. És amíg az arava (fűzfagally), a luláv (pálmalevél) és a hádász (mirtuszág) beszerzése sem egyszerű, addig az etrog, a negyedik növény kiválasztása idegtépő tudományos folyamat.

Hosszú szakállas rabbik ülnek az ideiglenesen felállított kóntérenekben, az ajtó előtt illedelmesen áll a fekete kabátos férfiak sora – az utca kavalkádjával ellentétben odabent szigorú csend uralkodik. Egyszerű faasztalok mellett ülnek a bölcs férfiak, egyik kezükkel ékszerészlupét nyomnak a szemükbe, a másikban pedig egy zöldessárga, citromszerű gyümölcsöt tartanak, óvatosan forgatják.

Alaposan le kell ellenőrizni mindent – meg kell győződni róla, hogy valóban kóser-e és hogy megéri-e az árát. Persze minden sékelt megér – a micva miatt is, és azért is, mert egy rendes, minőségi etrog csupa áldást hoz a családra. Főleg a termékenységben, gyermekáldásban segít nagyon – de úgy általában is jobban járunk, ha nem packázunk az égiekkel és befektetünk az évi rendes etrogunkba.

Ma pitom

A gyümölcsre magára egy egyszerű kívülálló simán rámondaná, hogy citrom – bár kissé nagyobb és jóval rücskösebb is (rusnyacitrom, na...) –, és értetlenül nézne, ha arra kérének, hogy nevezze meg a részeit. Pedig bizony az etrognak anatómiája van.

Az, ahol a gyümölcs szára a testéhez csatlakozik, a pitam vagy pitom – ez azonban még további két rész-

ből áll, a dádból és a sosántából. Egy rendes, kóser etrog pitamja sértetlen és érintetlen – kivéve, ha az adott típusnak nincs is pitomja, mely esetben a vallásjog elnéző, és ezeknek a kevésbé szofisztikált daraboknak is megengedi a rituális célokra való használatát.

Jó hír azonban, hogy a jeruzsálemi Héber Egyetem egyik kutatója hosszasan kísérletezés után ráakadt a tökéletes, húsos pitomú etrogok titkára: hárommillió cseppnyi vízhez egy csepp picloram rovarirtót kell adni, kitartóan locsolni a növényt – és íme, máris kész a halachikusan tökéletes rituális citrusféle.

Felmerül persze a kérdés, hogy miért foglalkozik egy magára valamit is adó kutató a tökéletes etrog tökéletes csücskének kifejlesztésével. A válasz egyrészt természetesen a növény rituális fontosságában rejlik – másrészt azonban az etrognak bizony nem csak eszmei értéke van.

Vegyék, vigyék

Az etrog árusítása csakolyan bizarr, mint maga a növény. Évente egyszer, két-három héten át kapható csupán, kizárólag zsidók által lakott területeken. Zöldegesnél azonban ne is próbálja senki beszerezni – ehelyett szukoti vásárokon kell körülnéznie vagy judaika boltokban, ahol a gyümölcs mellett a hozzá tartozó kellékre, a sokszor gazdagon díszített ezüst etrogtartó dobozra is szert lehet tenni.

Amíg azonban gondos gazdája bele nem helyezi az erre fenntartott ládikába szerzeményét, addig vastag műanyaghálo borítja a gondosan kiválasztott egyedeket – óva, védve a legalább száz sékelbe kerülő termést. Azoknak sem kell csalódnuk azonban, akik valódi luxusetrogra vágyanak – ilyenből is van elég, az árak akár a

FOTO: WIKIPEDIA

kétezer sékeles álomhatárt is elérhetik. Ezek az überetrogok természetesen minden lehetséges követelménynek megfelelnek: sárgák, de nem túl sárgák, hibátlanok és sértetlenek.

Mindemellett a halachát követve az etrog legalább három, de legfeljebb tizenhárom éves fáról kell hogy származzon. Egy fa átlagosan háromszáz gyümölcsöt terem egy évadban, melyek négy hónapon át érlelődnek, hogy elérjék tökéletes szukoti állagukat.

A kóser etrográt nem lehet oltani, nem lehet hibrid, a gyümölcsöt pedig még saját fájának levelétől is védeni kell – nehogy megsértse rituálisan jelentőségeltjes bőrét és levonjon az ő etrogi szépségéből. A fákat kézzel öntözik, hogy az automatikus öntözőrendszer még véletlenül se ejthessen kárt az ültetvényben.

Egy lelkiismeretes etrogtermesztő napi huszonnégy órában felügyelő rabbit tart az ültetvényén – akit csak szombatira enged haza.

„Nem gyümölcsként, hanem gyémántként tekintünk az etrogra – mondja Eliezer Daube izraeli etrogtermesztő. – Egy olyan területen dolgozunk, amely bár hivatalosan mezőgazdaságnak számít, jóval inkább hasonlít egy gyémántcsiszoló üzemhez.” Daubéék minden fának kiemelt figyelmet szentelnek, figyelik a virágokból kifejlődő, egyre duzzadó, növekedő gyümölcsöket, és eldöntik, mikor jön el a szüret ideje – a gyümölcs érettségétől és Szukot ünnepének közelségétől függően.

És bár a szukoti etrogbiznisz néhány eleme bizony meglehetősen szórakoztató, a rengeteg előírás, szabályon átragyog valami, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni: a több ezer éves hagyomány ereje, amely világszerte százazretet készítet arra, hogy 20–500 dollárnak megfelelő összegért megvegyenek egy nem-is-finom, nem-is-szép gyümölcsöt, csak azért, hogy arra az egy hétre megfelelően egy elsőre kissé önkényesnek ható, ám annál különlegesebb micvának.

Szép Szukotot mindenkinek! ■

Séta Katamonimban

DZSENTRIKÁCIÓ JERUZSÁLEMBEN

Ha megemlítjük a negyed nevét – hivatalosan Gonenim, de gyakorlatilag mindenki a Katamonimot használja –, a jeruzsálemiek többsége nagy eséllyel nem fogadja kitörő lelkesedéssel. Ugyanis a régi Katamonim ellentétben, melyet a Szan Szimon kolostor, a német és a görög kolóniák, valamint az elegáns Talbie negyed határol, a város ezen kerülete egészen a legutóbbi időkig nagyon szegénynek, problémásnak, és úgy általában kerülendőnek számított.

••••• Korányi Eszter •••••

Miért a múlt idő, kik is lakják ezt az amúgy a belvárostól csak húsz percre eső, kedves, lakás vidékre épült városrészt, és miért a rossz hírnév? Ezekre a kérdésekre keresem a választ ebben az írásban.

Katamonim rövid története

Kezdjük száz évvel ezelőtt: ekkor Katamonim még nem volt a város része, ligetes-dombos vidék volt, és a mellette fekvő régi Katamonimban is csak pár villa és ház állt, amit az óvárosból kiköltöző gazdag arabok építettek a görög katolikus patriarchátustól megvásárolt földeken. Szomszédjukban német templomosok éltek – ennek az időnek a nyomai ma is jól láthatóak például az Emek Refaim utcában és környékén.

A függetlenségi háborúban komoly harcok folytak itt, és a zsidókat is elég sok veszteség érte, de sikerült megszerezniük a területet. A város ebben az irányban eleinte nem terjeszkedett, azonban az ötvenes évek elején több mint százezer zsidó menekült érkezett kurd és iraki területekről, és nagyjából a felüknek a Katamonimtól keletre fekvő talpiti átmeneti tábor (maabara) volt első otthona Izraelben. Ahogy például Mordeháj Jerusalmi Bagdadtól Jeruzsálemig című könyvében olvashatjuk, ez a tábor közel sem volt a sokak által a megérkezés előtt elképzelt tejjel és mézzel folyó Kánaán. A sok tizezer ember sátrakban, bádóg- és (jó esetben) favityillókban, még jobb esetben a brit hadsereg által hátrahagyott öröknyókban lakott, nem volt sem rendes folyóvíz, sem illemhelyek, áramról és gázzal már nem is beszélve.

A szörnyű körülmények felszámolására kezdtek el építeni sorjában a Katamonim melletti negyedeket, összesen hetet 1952-től mintegy tíz éven át.

És most...

Ruhama Davino, a kerület egyik aktivistája és őslakosa mesélte el nekem családjának történetét: ők kurd zsidók, a mai iraki kurd autonómia területéről érkeztek a nagyszülei, akkor kiskamasz szüleivel együtt. Örültek, amikor átköltözhetek az újonnan felépített és ma is álló kétszintes, egyenként 4-8 lakásos épületekbe. Négy gyerekig egy másfél szobás lakás járt, de mivel a legtöbb családnak 8-10 gyereke volt, két lakásba költözhetek be. So-

kan, ahogy ők is, idővel megtoldották az épületeket még 3-4 szobával: vagy a kertet építették be, vagy a tetőt. De akkoriban a nagyszülei örültek, hogy ha már elvesztettek mindent a menekülés során, legalább volt helyük a viszonylag tágas kertekben gyümölcsfákat ültetni, sőt a legtöbben újra tartottak egy pár bárányt és kecskét is. Mivel a legtöbben nagyon szegények voltak, és a környék akkoriban nem rendelkezett jó tömegközlekedéssel, így a munkába állás, és a munka megtartása is nagy nehézségekbe ütközött, a háztáji elengedhetetlen volt a létfenntartáshoz.

Ruhama példáját nem sokan követik, az ő generációjából elég kevesen maradtak a negyedben, mert a sok gyerek között nem érte meg felosztani a megtoldásokkal sem túl nagy lakásokat, így a szülők-nagyszülők helyére csak egy-egy örökös költözik be általában, és a többiek máshová mennek. Időközben, főleg az utóbbi tíz évben Katamonim igencsak megváltozott: a jó tömegközlekedés, az egyre több oktatási intézmény, az egyéb infrastrukturális fejlesztések (pl. a Begin autópálya és a Malha bevásárlóközpont), valamint az ingatlanárak gyors ütemű

FOTÓ: KORÁNYI ESZTER, WIKIPEDIA

emelkedése miatt a negyed hirtelen már nem is tűnik olyan rossz helynek: rengeteg diák, fiatal családok, vallásos amerikai új bevándorók költöztek ide.

Ezért felkapom a fejem, amikor egy kora reggel az egyik, még mindig kétszintes házból egy aprócska néni lép ki, gyönyörű, fehér alapon kék himzéses ruhában és kendőben, arany láncsal a nyakában és karkötőkkel a kezén. Olyan, mintha egy keleti meséből termelt volna itt, a babakocsitól amerikai anyukák és laptopozó diákok között. Ő Aviva, aki az ötvenes évek elején érkezett Irakból Izraelbe, és azóta is ugyanabban a házban él. Már nagyon öreg, ezért csak a kórházi vizsgálatokra mozdul ki, azonban szerencsére egyik lánya és az unokái a közelben laknak és tudnak neki segíteni.

Egy fiatal anyuka azon aggódik, hogy az épületek nem földrengésbiztosak – ahogy Izrael épületeinek nagy része nem az –, és azt latolgatja, hogy mik az esélyei annak, hogy itt is olyan katasztrófa történjen, mint Olaszországban nemrégiben. Szerinte mindent le kéne itt a földig bontani és új, biztonságosabb, sokemeletes épületeket felhúzni. Azonban nem mindenki gondolkozik így, Ruhama és családjáé, vagy Moti (aki képes apró élelmiszerboltocskáját fenntartani a

hatalmas szupermarket mellett, mert annyira szeretik az emberek, ahogy kiszolgálja és jó tanácsokkal látja el őket) szeretnék, hogy kerületük az maradjon, ami. Kérdés, hogy erre van-e esély akár építészeti, akár kulturálisán.

Számomra, mint magyar, és ami az itt élők szemében fontosabb és értelmezhetőbb kategória: askenázi új bevándorló számára ez az egész kulturális egyveleg és a keleti hagyó-

Az apa remegő hangon kérte a fiát, Eszád, hagyjon fel életveszélyes tervével. A fiú legyintett: „Most nem hagyhatom abba!”

Az intellemt rendkívül veszélyes helyzetre engedett következtetni, de a legmerészebb fantáziával rendelkezők sem sejtették, miről van szó tulajdonképpen.

Elmesélem.

Az izraeli fiatalember, Mohamed Eszád, Dzsatt falu lakosa – egyike az országhoz hűséges palesztin településeknek – az „absolute fighting” elnevezésű sportág bajnoki címéért készült összemérni erejét a Moszkvában megrendezett nemzetközi mérkőzésen. Izraelben tiltva volt ez a rendkívül veszélyesnek minősített sportág. Az erre kiképzett hazai sportolók – mindössze nyolcan – csak külföldön vehettek részt ilyen versenyeken.

A sportágnak nincs nagy múltja. Az 1990-es években terjedt el Amerikában, majd Kelet-Európában. Kezdetben megkötések nélkül zajlottak a mérkőzések. Később három szabályt vezettek be: tilos az ellenfelet megharapni, a szemét megsebesíteni, övön aluli testrészt megütni. Ezekon kívül mindent szabad volt, ami az ökölvívásba, birkózásba, karatéba, kickboxba belefért. Sőt megengedett volt a halálos kimenetelű kiütés is. Csak a megszorító intézkedések nyomán

„Fiam, ne tedd!”

..... Róna Éva

vált kötelezővé a bélelt gumikesztyű, a szuszpenzor (altestvédő), valamint a fogvédő használata.

Amikor az amerikai akciófilmek között izraeli filmcsatornán is vetítésre került a külföldi küzdelem, a bemondó figyelmeztette a nézőket: „Tizenkét éven aluliak ne maradjanak a képernyő előtt!”

Olykor a külföldi mérkőzésekre sem kerülhetett sor, az illetékes hivatalos szervek betiltották őket. Iylenkor illegálisan folytak a versenyek, akárcsak a kutya- vagy a kakasviadalok: eldugott raktárpületekben, elhagyatott gyáracsarnokokban, kihalt pincékben.

Többnyire azonban sikerült a szervezőknek engedélyt szerezniük a verseny legális megtartására. Sőt, a nagy érdeklődés miatt kieszközték a Nemzetközi Abszolút Harc Tanácsa (*International Absolute Fighting Council*) nevű szervezet létrejöttét is.

2006-ot mutatott a naptár. Mohamed Eszád izgatottan várta a moszkvai „abszolút harc” nemzetközi versenyének kezdetét.

Dávid-csillagos izraeli zászlóba bur-

kolózva lépett a ringbe. A mérkőzést levezető bíró mikrofonból köszöntötte a különböző országok bátor versenyzőit, valamint a lelátón összegyűlt nagyszámú közönséget, majd közölte a jelenlévőkkel:

„Hölgyeim és uraim! Ez a megmérettetés a fegyver nélküli harcosok küzdelmének tetőfoka. Kizárólag jó idegzetűek nézhetnek végig.”

Dübörgött a taps.

Eszád edzője, Moci Eldin Handiko tréfásan azt mondta tanítványának:

– Ha kinyír az ellenfeled, a feleséged sokkal gazdagabb lesz, mintha élve látviszont. Bezsebelheti a 650 ezer sékeles életbiztosításodat!

Eszád nevetett a megállapításon. Felesége és hároméves fiacskája őt várja haza, mondta, nem a pénzt. És hozzáfűzte:

– Isten dönti el, ki mikor hal meg... mehetsz lépcsőn, megcsúszhatsz, és bumm – többé nem állsz fel. Minden meg van írva odafönt.

– Azért akadnak, akik beleszólnak az emberi sorsok alakulásába – válaszolta az edző –, a gyilkosok, a terroristák!

– Azokat ne említsd előttem! – csattant fel Eszád. – Beszéljünk az edzésről inkább!

– Igazad van – helyeselt mestere –, ez a mi területünk. Mint tudod, a győzelem elsődleges feltétele az ésszerűség, kalkuláció, bátorság, gyorsaság. A bírónak rá kell éreznie a sportoló életveszélyes szándékára, s azonnal közbe kell lépnie.

– Ez így van – mondta Eszád. – Kesztyű ide, kesztyű oda, a fejre mért ütés megcsörgeti az agyat. Én kerülmöm, hogy oda üssek, vannak más fogásaim is. Csábító számomra a bajnoki cím elnyerése, de kizárólag korrekt módon óhajtom elérni.

Az edző Eszád vállára tette a kezét.

– Ismerlek, fiú, legfőbb jellemvonásod a becsület.

– Becsület nélkül az ember értéktelen – jegyezte meg Eszád. – A becsületérzetem sugallja, hogy ne üssem eszméletlenül a társamat, bőven elég, ha térdre kényszerítem, hogy a megszabott időn belül ne állhasson fel.

Eszád legyőzte holland, majd azerbajdzsáni harcosát is. A bajnok tiszteletére Moszkvában felcsendült Izrael himnusza, a Hatikva.

Amikor Eszád megmutatta apjának a bajnoki aranyérmét, az apa átölelte a fiát, és remegő hangon mondta:

– Gratulálok a sikeredhez, fiam, de többé ilyet ne tegyél! ■

Először a zöld faágak, majd a vörös háztetők, végül a szürke házak jöttek a napvilágra, ahogy felsétáltunk a metró sötétségéből. Olyannak tűnt, mint felébredni egy hosszú álomból, amely egy emberöltőt vett igénybe.

Az én életemet!

Persze néha felriadtam ebből az álomból. Ha összeszámolom, már háromszor mentem be a rozoga kapun az Üllői úton. Háromszor mentem fel az első emeletre, és mivel három a magyar igazság, háromszor emeltem fel ujjamat és vettem le a csengőről.

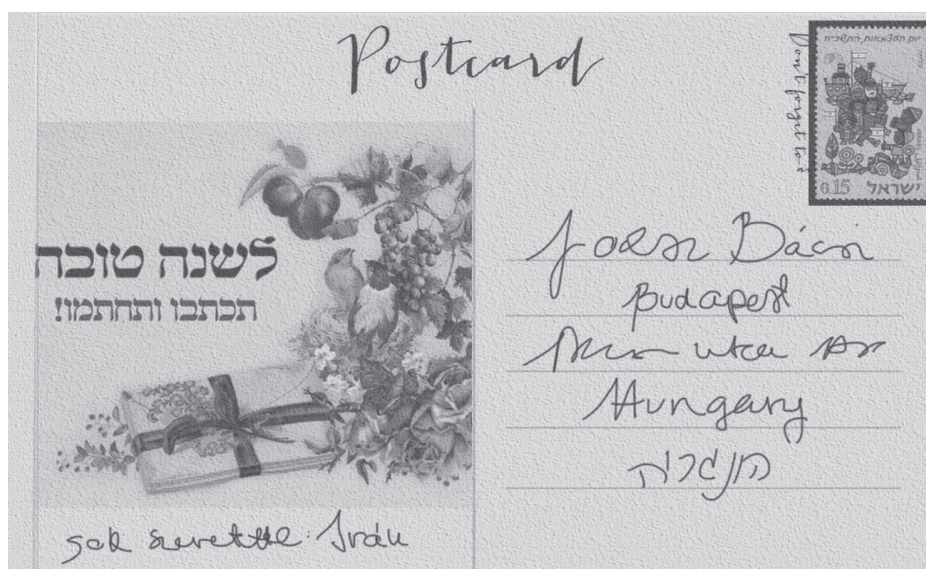
Felnőttként hagytam el ezt a házat 14 éves koromban. A sárga csillag gonoszságai, a hullák elszállítása a közeli krematóriumba felnőtté tették a srácot. Megtanultam üzleteket feltörni, döglött lovakat feldarabolni, megtanultam mosolyogni, amikor sírni kellett volna. Megtanultam keresztet vetni, ha ez segített a bujkálásban, tudtam kívülről a Miatyánkat, míg szívem a „sömát” rebegte.

De az új rendszer sem változtatta meg életemet. Apám vagyonát elkozták, rám új név ragadt: „kapitalista fia”.

Nekem ebből elegendem volt. Egy új csillagot kerestem, ami nem sárga, se nem vörös. Új csillagom kék volt, mint az ég és a tenger. Így kerültem 14 éves koromban Izraelbe.

Otthon jártam

..... Arje Singer elbeszélése

FOTÓ: SALAMON SÁRA

Most, a negyedik látogatásom alkalmával elhatároztam, lesz, ami lesz, én felkeresem volt otthonomat. Csöndben mentem be asszonykámmal a kapun. A névsorolvasás is szükségtelennek minősült: olyan sok év után senki sem maradt ebben a házban.

Egy fiatal hölgy dunántúli kiejtéssel fordult hozzánk.

– Kit keresnek? Én vagyok a házfelügyelő.

– A Lacit – dadogtam. – Ott lakott az ötödik emeleten.

– Csak nem a tábormok urat? Elköltözött egy villába a Rózsadombra.

Én közlegény maradtam, de egy jobb hadseregben, gondoltam.

– Itt születtem az első emelet ketőben. Szeretném megmutatni a feleségemnek az öreg falakat.

– Honnan jöttetek?

– A messzi Ausztráliából.

– Akkor kopogjanak be. Józsi bácsi lakik ott.

– Talán ön becsöngetne nekem? – kértem rimánkodva.

Egy idős hölgygel találkoztunk a liftben.

– Az úr és felesége Ausztráliából jöttek. Talán Popper néni ismeri őt?

Bemutatkoztam. Ivánt mondtam Arje helyett.

– Hát persze. Anyád csinos nő volt. Apád az Igazgató úr. Hogy vannak?

A földre néztem. Ő megértette.

Kiszálltunk. A házmesterné becsöngetett. Én a mözuzá helyét néztem. A két pici luk gondosan be volt tömve. Józsi bácsi mesélt.

– 1951-ben jöttem haza orosz fogásból. Hat év Szibériában.

Talán ő ölte meg a zsidókat? Talán csak nézte és hahotázott?

– Én három évet szolgáltam az izraeli hadseregben.

Nem rebent meg a szeme.

– Akkor bajtársak vagyunk, erre inni kell – mondta. Elővette a barackpálinkát.

Ez az ember nem lehetett kegyetlen, gondoltam.

Ittunk egy kupicával.

– Egészségükre – mondta.

– Egészségedre Józsi bácsi.

– Maga sokat utazik. Talán ha küldene néha egy képeslapot... Én gyűjtöm őket.

– Igen, Józsi bácsi, fogok küldeni.

A címet pedig nem kell feljegyezni. Ha eddig nem felejtettem el, sohasem fogom elfelejteni. Csak vigyázzon a szüleim falaira. ■

Az ember, aki 101 évesen kapott orvosi diplomát

Vadász Éva & Somogyi Dóra

Sidney Schwimmer – Schwimmer Zoltánként – 1915-ben született a kárpát-ukrajnai Dolhán. 1936–39 között a brünni Masaryk Orvosi Egyetemen tanult. Számos koncentrációs és haláltábor megjárta, majd az Egyesült Államokban folytatta az életét. Kilencvenkét évesen alijázott, 100. születésnapján vette át orvosi diplomáját. A 101 éves Zoltánnal és családjával netanjai otthonukban beszélgettünk, magyarul.

Schwimmer Zoltán majd 70 éves késéssel vette át diplomáját a brünni Masaryk Egyetemtől. A háború előtt nem fejezhette be orvosi tanulmányait, mert az egyetem harmadik évében a zsidótörvények miatt el kellett hagynia az intézményt – visszatért hát szülőfalujába, ahonnan hamarosan behívták munkaszolgálatra.

Végigharcolta a keleti frontot, majd Auschwitzba deportálták. Számos tábor megjárta, köztük a Wolfsberg koncentrációs tábor is, ahol az embertelen erőt igénylő „munkát” szó szerint csak egynéhányan éltek túl. Végül Bergen-Belsenben szabadult fel. A táborokban nagy hasznát vette az orvosi tanulmányainak, kezdetleges eszközökkel gyógyította fogolytársait. A háború után textilüzletet alapított az Egyesült Államokban. Feleségével, Ágival New Yorkban ismerkedett meg. A Szolyváról származó túlélővel két lányuk született, akik ma már nagyszülők, a '70-es évek óta Izraelben élnek mindketten.

Zoli kilencvenkét évesen ismét hazát váltott, maga is Izraelbe költözött, de nem hagyta nyugodni a múlt. Nyugdíjas éveiben összeírta a dolhai zsidó családok, az öt-hatszáz tagú zsidó közösség szomorú névsorát, akiket eltemettek a második világháború szörnyűségei.

– **Ági, hogyan találkoztatok Zolival Amerikában?**

– Nem volt szerelem. Furán hangzik ez, most, hogy így látsz minket? – mondja nevetve. – Én valójában szerencsés voltam. A háború végén, amikor felszabadultunk, egyedül indultam az Államokba. Amikor lehetőség nyílt, hogy elhajózzak Amerikába, azonnal kaptam az alkalmon. New Yorkban találkoztam a nagybácsimmal. Alig kezdtem el ott az életemet, amikor a nagybácsim, aki

ismerte Zolit, mondta neki, hogy én vagyok, élek, létezem. Zoli meg írt nekem egy levelet, amiben megkérte a kezem, ismeretlenül.

Szép és sikeres életet éltek az Államokban, New Yorkban és Miamiában. A textilüzlet mellett Zoli aktív holokauszt-kutató lett. Izraeli és amerikai intézményeknek is dolgozott önkéntesen, adatgyűjtéséből pedig első kézből szolgáltatott anyagokat más kutatóknak. A házaspár sokat segítette a rezsim alatt a kárpát-ukrajnai zsidóságot. Küldeményeikbe sokszor pénzt is rejtettek.

– **Ági, a kárpát-ukrajnai transzport fényképei között felismerted magad, ahogyan 1944 májusában Auschwitzba érkeztek.**

– Igen, az Auschwitz albumban felfedeztem magunkat. Zoli egy képen, én az unokatestvéremmel több képen szereplünk. Dr. Gideon Greif történész, Auschwitz és a Sonderkommando kutatója megkérte, hogy segítsék azonosítani a foglyokat, akikkel együtt látszom a fényképeken. Egy hétvégére eljött a házukba és csak ezzel foglalkoztunk.

Miriamhoz, Zoli idősebbik lányához fordultunk:

– **A múltban történtek átadása a következő generációknak fontos feladat számotokra.**

– 1952-ben születtem, röviddel a soá után. Második generációs holokauszt-túlélő vagyok. Már kislánykoromban tudtam, hogy nem szokványos család a miénk. Máshol az anyukák nem símak. Mivel zsidó iskolába jártam, mások is a saját szüleiket nevelték. „Mama, ne sírj!” – mondogattam. Ő erre azt válaszolta: „Hogyne sírnék, amikor láttam anyámat és apámat meghalni? Nem tudom nektek azt mondani, hogy rendben lesz minden. Mert semmi sincsen rendben.”

Szóval nem voltak nagyszüleim. Azt mondtam magamnak kislánykoromban, hogy valahogy majd megoldom. Arra gondoltam, hogy a hatmillió egy felfoghatatlan szám. Olyan, mintha az izraeliek nagy részét megölnék. Vagy mintha megölnének minden New York-i zsidót. Aztán 12-13 éves koromban úgy döntöttem, hogy együtt tudok majd élni mindezzel, de később is csak halogattam a feldolgozást. Aztán a férjemmel eljöttünk Izraelbe. Ezzel bezárult egy kör.

Nagy szerepet játszott a holokauszt a '78-as alijánkban. Az, hogy életek befejeződtek, mielőtt elkezdődtek volna. Mi pedig épp hogy elkezdjük a miénket. Iskolaigazgató lettem, tettem az oktatásért, de ez már egy másik kör. Most pedig a hat gyerekünk és tizenhárom unokánk közül három unokánk doktor. Az egyik fiunk a budapesti SOTE-ra járt és orvos lett. A bátyja most a szüleim régi miami lakásában él, ő a rabbija az ottani közösségnek. Egyébként szerencsés vagyok, nekem legalább voltak és még mindig vannak szüleim. Ez egy sokadik kör felismerése. És azzal, hogy elhoztam a szüleimet Izraelbe, és végül Apu diplomaátadójával valamennyire bezárult a nagy kör.

– **Kinek az ötlete volt a késői diplomaátadás?**

– Apu nagyon rendszerezett volt. Amikor hazament Dolhára a háború után, minden papírját összeszedte és elvitte magával. Én ezeket a papírokat küldtem el az egyetemnek, de csak barátságos „vettük az üzenetét” válaszok jöttek. Amikor Apu kilencvenöt éves lett, akkor megint elkezdtem velük levelezni és végül sikerült a nagy meglepetést kivitelezni. Apu nem tudta személyesen átvenni a diplomát Csehországban, de Miriam Feirberg netanjai polgármester estélyt adott Apu századik születésnapja tiszteletére. A postázott diplomát így ünnepélyes keretek között vette át. A legszínesebb álmomban nem gondoltam volna, hogy ez megvalósul. Az estélyre elküldték az egyetem egyik képviselőjét, mi meghívtuk a cseh konzult, aki szíves örömet jött. Nem tudok sokat csinálni, csak egy kis igazságot szolgáltatni. Nem csak apámnak kitüntetés a diploma, hanem mindazoknak, akik nem jöttek vissza, akiknek nem lett családjuk.

FOTÓ: SCHWIMMER CSALÁD

Zoli arcán érdeklődés. Nem tudom, hogy mikor kérdezhetünk tőle.

– **Milyen ember az édesapád, Miriam?**

– Amikor a gyökereinket keresve bejártuk Dolhát és környékét Apuval és a nővéremmel, Apu nem a halált mutatta nekünk. Megmutatta a beregszászi gimnáziumot, ahol jó jegyeket kapott. Aztán a brünni egyetemet, ahol tanult. Megmutatta, hogy milyen kis faluból került fel az egyetemre, nagy dolog volt ez akkor. Mesélt a Cseh-Morva protektorátusról, az antiszemita feliratokról és arról a plakátról, amelyen 1939. március 17-én kiírták, hogy zsidók nem tanulhatnak ott többé. De lényegesnek azt tartotta nekünk megmutatni, hogy hogyan éltek Dolhán. Megmutatta a hédert, a házakat, amikben a történetei megelevenedtek.

Egy érdekes esetet elmesélek. A szüleim azelőtt New Yorkban laktak és télre Miamiában vettek egy lakást. Apu zsinagógába járt és így hamar megismerte az embereket. Akik a holokausztot átéltek, összetartoznak.

Miamiában Seymour Deutsch ugyanabba a zsinagógába járt, mint Apu. Seymour megkérdezte, hol volt a háborúban. Apu megemlítette a Wolfsberg koncentrációs tábor, amit nem sokan éltek túl. Mesélt arról is, hogy 25 éve készített egy térképet a táborról és csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy orvosnak tanult azelőtt. És akkor Seymour a fejéhez kapott: „Akkor te mentetted meg az életemet!”. Kiderült, hogy a kényszermunka közben felsértett homlokát Apu látta el. Mondanom se kell, hogy sok megbeszélőnivalójuk volt azután.

– **A Seymour Deutsch nagy lókotó!** – kiált közbe Zoli a mutatóját felemelve. Mindannyian mosolygunk. Itt ülünk ebben a gyönyörű lakásban, ahonnan a türkiz tengerre nyílik a kilátás, és ahol Zoli reggel óta velünk van – de most megérkezett közénk.

– **Zoli, mi a hosszú élet titka?**

– Elmondom nektek. Mielőtt a németek elvittek bennünket, Kárpát-Ukrajnában laktunk. Elkezdődött a gettósítás. Mivel azelőtt orvosnak tanultam, elmentem egy nemzsidó orvoshoz, hogy megtárgyaljuk a teendőket. Azt mondta a pasas, híreszteljük el, hogy tifuszjárvány van és akkor majd a németek nem jönnek ide. Így menekültünk meg Pészachtól egészen Sávuotig. Isten azokat a napokat nekem adta ajándékba, hozzáadta az életemhez. Ez a nagy titok! – nevet Zoli, és rázendít egy jiddis dalra, foteljében ülve, tele étellel, fényesebben ragyogva, mint a türkiz tenger. ■

A méhnyakrák védőoltással megelőzhető

A világon minden második percben, Európában minden 18. percben meghal egy nő méhnyakrákban, pedig ez az egyetlen daganatos betegség, amelyet védőoltással megelőzhető.

A méhnyakrák a méhnyak nyálkahártyáján – általában hosszú évek alatt – lényegében panasz- és tünetmentesen kifejlődő rosszindulatú daganatos elváltozás, amit az esetek elsöprő többségében a HPV (humán papillomavírus) rákkeltő típusai okoznak. A HPV szexuális úton, a bőrfelületek érintkezésével terjed, tehát kortól függetlenül minden szexuálisan aktív embert érinthet.

Statisztikák szerint a nők 80%-a lesz fertőzött életében legalább egyszer HPV-vel, a leánygyermeket nevelő szülők mégis mindössze 41%-a van tisztában a HPV-fertőzés egészségügyi kockázataival és lehetséges következményeivel.

A világon évente negyedmillió nő

halálát okozza ez a betegség. Európában évről évre 30 ezer nő életét követeli – a kontinensen 100-ból egy nőnél kialakulhat a betegség.

A vakcina akkor a leghatásosabb, ha a lányoknak a szexuális életük megkezdése előtt beadják, hiszen ekkor szinte még biztosan nem fertőzöttek HPV-vel, és az immunrendszerük ekkor reagál a legjobban a védőoltásra.

A méhnyakrák-prevenció mellett a vakcina férfiaknál és nőknél egyaránt az egyes HPV-törzsek okozta – ritkán előforduló – végbélnyílásrák, illetve a szeméremtest, a hüvely és a végbélnyílás rákmegelőző állapotainak megelőzésére is szolgál.

Az oltóanyag a HPV-vírus adott típusainak tisztított fehérjéit tartal-

mazza – vagyis nem tartalmaz élő vírust –, ezért méhnyakrákot vagy más fertőzést nem okozhat.

Fontos megjegyezni, hogy a védőoltás megelőzésre szolgál, így a már kialakult betegséget nem gyógyítja. Az oltóanyag már 9 éves kortól alkalmazható, és 15 éves korig mindössze két oltással magas fokú védelmet alakíthat ki a méhnyakrák ellen az azt okozó HPV-típustól függetlenül.

A méhnyakrák elleni vakcina kifejlesztése azért volt orvostörténeti pillanat, mert máig ez az egyetlen olyan védőoltás, amellyel már a rákos elváltozás kialakulását is megelőzhetjük.

Ha sikerül egy teljes korosztálynyi lányt oltással megvédeni a méhnyakráktól, akkor a teljes népesség köré-

ben is kisebb lesz a HPV-vírusfertőzés valószínűsége. Ebből következően pedig a fiúknak is kisebb lesz az esélyük arra, hogy a méhnyakrákot okozó HPV-típusokkal találkozzanak, megfertőződjenek, és azt esetlegesen továbbadják partnerüknek.

Közkeletű tévhit, hogy aki monogám párkapcsolatban él, vagy mindig óvszert használ, az védett a betegség ellen. A HPV-fertőződéshez egyszeri szexuális együttlét is elég, illetve ugyanazt a HPV-t akár ugyanattól a partnertől többször is elkapjuk. ■

Krasznai Éva

MINDEN, AMIT TUDNI AKART A RABBI HIVATÁSRÓL – DE NEM VOLT KITŐL MEGKÉRDEZNI

A rabbi titkai 2.

„SALAMON KIRÁLY IS ÜNNEPÉLYT TARTOTT, MIUTÁN A TUDÁST MEGKAPTA ISTENTŐL”

•••• Halmos Sándor ••••

Sorozatunk második részében fény derül a szombati és ünnepi, sőt emléknapi istentiszteleteket övező hagyományokra.

A közösségi életnek mindig is fontos része volt az ünnepi hitszónoklat, mivel minden ünnep előestéjén mondtak a rabbik rövid bevezető imát vagy beszédet. Kol nidre és Hanuka estjén a szónoklat nagyobb szabású, a többi estén rövidebb volt. A hagyomány szerint már Mózes elrendelte, hogy évente legalább 14 hitszónoklat hangozzon el.

A Talmud szerint a szombatot arról nevezték el, aki aznap előadást tartott – Gamliel idejében ugyanis felváltva tartottak hetenként előadásokat. A hagyományainkból az is kitűnik, hogy a midrások nemcsak irodalmi művek voltak, hanem évről évre, hétről hétre felhalmozódó szónoklatok gyűjteménye. A sokszor túl rövid, szűkszavú mondatok arra utalnak, hogy a szónoklatok vezérmondatai, olykor csak vezérszavai alkotják a midrásokat. Látható az is, hogy még az emléknapon, például Purimkor, továbbá szertartásokon, lakodalomnál, gyásznál és minden vallásos összejövetelnél volt hitszónoklat.

A szónoklatok sokszor túl hosszú ideig tartottak, ezért, hogy a közönség bele ne fáradjon a hallgatásukba, hirtelen fordulatokkal, képtelennek látszó állításokkal kellett figyelmüket felrészíteni. Voltak hónapokra terjedő sorozatos szónoklatok, hétről hétre ugyanazon témakörből. Említésre méltó, hogy a Talmud tud péntek esti szónoklatokról is, holott ezt csak a haladó kor kényszer-eredményének lehet tekinteni. A hitszónoklati napok minden zsinagógában a közönség hagyományait vették figyelembe. Magyarországon a rabbik többsége a péntek esti szónoklat gyakorlatát követte; sok helyen szokás volt, hogy hosszabb imát mondott a rabbi, beleértve a hetiszakaszt tartalmát.

A mázskirnál a gyászének elhangzása után a rabbik rövid imát mondtak az elhunytak lelkéért, s egyszer egy évben legalább felolvasták a helybeli zsidó halottak nevét. Szokás volt adományozni is a hozzátartozók nevének felolvasásáért, ilyenkor a rabbi olvasta fel az elhunyt ősök neveit. Az ünnepi sátorban általában a rabbi mondta a Kiddust, s hogy a résztvevők elmondhassák a „lésév bászukkó” imát, kis kalácsot kaptak. Sóvausz és Hausánó rábbó virasztásánál a rabbi bibliamagyarázatot tartott. Szimchász tauró délutánján a hitközség tanácstermé-

ben lakoma volt, s a rabbi áttekintő magyarázatot tartott a Tóra befejező és kezdő tanításairól.

A zsinagógákban ügyeltek arra, hogy mindennek a befejezése derűs, optimista legyen. Még a próféták korholásait, feddő beszédeit, sőt a Siralmak könyvét is jóval kell befejezni. A Talmud-traktátusokat r. Asi és Rabina reménykedést kifejező gondolatokkal fejezték be, még ha nem is egészen illett a kötet tárgyköréhez. A traktátusok befejezésekor a talmudi időkben ünnepet tartottak, mely szokást a Sulchan Aruch is kodifikálta. Az örömteli befejezés bibliai forrásokra vezethető vissza.

A kiemelkedő hétköznapi szónoklatok is ismertek voltak: elul havában Jaum Kippur Kótonkor; ádar 7-i emlékünnep; tanévnyitón és tanévzárón; érettségizett növendékek búcsúztatásán; hazafias ünnepeken – március 15., október 6. –, május utolsó hetében a hősök napján; szárazság idején tartott alkalmi istentiszteleteken. ■

Megnyílt a Holokauszt Emlékközpont Szakkönyvtára

ÁTADÁS BUDAPESTEN

Jelentős színfolttal gazdagodott a Páva utcai Holokauszt Emlékközpont: ünnepélyes keretek között felavatták a már régóta várt Szakkönyvtárt. Az ünnepi eseményen dr. Szita Szabolcs, az intézmény igazgatója rövid bevezetőjében kiemelte, hogy a könyvtár megnyitása a magyar zsidóság számára is jelentős esemény, mely nemcsak a kutatást segíti, hanem a holokauszttal foglalkozó szakemberek részére is komoly segítséget jelent.

Egyben a szakkönyvtár bekerült az országos könyvtári hálózatba is, ami azt is jelenti, hogy az egész ország szakkönyvtáraival tarthatják a szakmai kapcsolatot. A kormány részéről dr. Rétvári Bence, az EMMI államtitkára üdvözölte a jelentős eseményt, és azt kívánta, hogy minél hamarabb érjenek el szakmai sikereket. Ezt követően került sor az ünnepélyes szalagátvágásra, majd a megnyitón részt vevő újságírók, szakemberek és érdeklődők együtt tekintették meg az izlésesen berendezett termeket. ■

Lévai György

Nagyünnepeink terített asztala

ROS HÁSÁNÁTÓL SZUKOTIG A KONYHÁBAN

Itt az ősz – egymás után három nagyünnep köszönt ránk, egyik a másikat szorosan követve. Az ember csak úgy kapkodja a fejét, oly sokfajta hagyományos étel kerülhet az asztalra. Balázs Ibi e havi válogatása ennek az izkavalkádnak az elkészítéséhez nyújt segítséget.

ROS HASÁNÁ

Ros hasánákor hagyomány, hogy nem eszünk keserű és savanyú ételeket. Igyekezünk minél több édes ételt enni, hogy édes legyen az elkövetkező év. Szintén nem eszünk mogyorót és dióféléket sem.

Halkocsonya

Hozzávalók: 1 nagyobb ponty, fél kg sárgarépa, 1 szál fehérrépa, 1 vörshagyma egészben, 1 gerezd fokhagyma, só

A felszeletelt pontyot lesózzuk és pár órára hűtőbe rakjuk. Majd átmoszuk, és az egészben hagyott zöldségekkel feltesszük annyi vízben főzni, amennyi ellepi. Lassú tűzön, legalább egymásfél órát főzzük. Ha megfőtt, a zöldségeket óvatosan kiszedjük, a sárgarépát karikára felszeleteljük. Szépen elrendezzük egy tálon a halszeleteket és a sárgarépával körülrakjuk, majd ráöntjük a levét és a hűtőbe tesszük, hogy megkocsonyásodjon.

Tipp: A nagyobb halból lehet jó kocsonyát főzni, és fontos, hogy lassan főzzük! Szokás, hogy ros hasánákor a halfejt az asztalon legyen.

Aszalt szilvás, mézes pulykamell

Hozzávalók: 4-6 szelet pulykamellfilé, fél csésze mag nélküli aszalt szilva, 6 kanál zsemlemorzsa, 1 tojás, só, kevés fahéj, 2 kanál olaj, 1 kanál méz

A pulykamellet kiverjük és megsózzuk. Az aszalt szilvából, morzsából, tojásból és fűszerekből töltelékét készítünk. Arányosan szétosztjuk, és a szeletek közepére kenjük. Tekercset göngyölítünk a húsból, fóliatepsiben egymás mellé fektetjük őket, majd mézes olajjal megkenve mérsékelt sütőben pirosra sütjük.

Mézes-szezámós sárgarépa

Hozzávalók: 4-5 sárgarépa, olívaolaj, 2-3 evőkanál méz, 1 marék szezámag

A sárgarépákat megtisztítjuk, fél centi vastagra felkarikázzuk. Egy teflonserpenyőben kevés olívaolajat hevítünk, és megsütjük benne a répakarikákat (piruljanak, ne párolódjanak). Mikor már megsültek, hozzákeverjük a mézet, összeforgatjuk, kevergetjük, majd a szezámaggal is megszórjuk, kicsit átpirítjuk.

Mézes piskóta

Hozzávalók: 6 tojás, 150 g cukor, 150 g liszt, fél csomag sütőpor, 2 evőkanál méz

A tojásokat szétválasztjuk. A fehérjét felfelverjük habnak, belekeverjük a cukrot, a mézet, és egyenként a tojások sárgáját, végül a sütőporral elkevert lisztet. Sütőpapírral bélelt tepsiben megsütjük.

CIMESZ

A különböző cimeszek a legédesebb zsidó ételek. A legelterjedtebb a sárgarépából vagy az aszalt gyümölcsből készült cimesz. Ros hasánákor az a jelképes feladta, hogy az új évre több reményt hozzon.

Sárgarépacimesz

Hozzávalók: 4 szál sárgarépa, 2 közepes burgonya, 1 citrom héja, fél csésze cukor, fahéj, só, bors

A sárgarépát lereszeljük, a burgonyát kockára vágjuk, kevés vízzel, a citromhéjjal főni tesszük. Ízesítjük. Nagyon gyenge tűzön közel két órán át főzzük. Régen a sütőben készítették, szintén enyhe tűzön, hosszú ideig.

Sárgarépa-alma cimesz

Hozzávalók: 4 csésze reszelt sárgarépa, 1 csésze reszelt alma, 1 evőkanál búzadara, 3 evőkanál olaj, fél csésze víz, só, cukor, kevés őrölt sze-recsendió

Az összes hozzávalót elkeverjük, s lefedett lábosban feltesszük főni. Közben két órán át főzzük, amíg a dara teljesen megpuhul. Szükség esetén pótoljuk a vizet.

SZUKOT

Szukot ünnepén a töltött ételek a bőséges termést szimbolizálják. Nagyon jó cselekedetnek számít a sátor megtöltése vendégekkel és a vendégek étellel való „megtöltése”. Az ünnep jelképei még a friss, szüreti gyümölcsök és azokból készült ételek.

Töltött borjúszege

Hozzávalók: 700 g borjúszege egy darabban, 1 tojás, 2 szelet kenyér, 1 kis fej vörshagyma, 4 evőkanál olaj, 1 marhahúsleves-kocka, 1 csokor petrezselyemzöld, 1 mokkáskanál törött fekete bors

Először elkészítjük a töltelékét: egy deci vízben feloldjuk a húsleveskockát, és a kenyérré öntjük. Ha megázott, összemorzsoljuk, összekeverjük a nyers tojással, a nagyon apróra vágott petrezselyemzölddel, apróra vágott vörshagymával, sóval, borssal. Két evőkanál olajat hozzákeverünk a masszához, majd a felszűrt, azaz töltésre előkészített borjúszegebe tömődjük. A nyílást bevarrjuk, és a töltött húst ráfektetjük egy hosszúkás tűzálló tála vagy tepsire. A maradék olajat beleöntjük két deci vízbe, felforraljuk, majd a forrásban lévő folyadékot ráöntjük a húsrá. Megsózzuk és lefedjük, az előmelegített forró sütőben puhára pároljuk. Ha a hús már olyan puha, hogy a villa hegye könnyedén kicsúszik belőle, akkor a fedőt levesszük, és pirosra pirítjuk mindkét oldalát.

Rizzsel töltött paradicsom

Hozzávalók: 6 nagyobb paradicsom, 200 g rizs, törött bors, koriander, bazsalikom, petrezselyem, paradicsompüré

A paradicsomok tetejét levágjuk, és üregeket kaparunk. Közben elkészítjük a párolt rizst, amelyet törött borssal, korianderrel, bazsalikkal és finomra vágott petrezselyemmel ízesítünk. Megtöltjük vele a paradicsomokat és egy kivajazott tűzálló táliba állítjuk őket. Paradicsompürével megkenjük, előmelegített sütőben kb. 15 percig sütjük. Melegen tálaljuk.

SZIMHÁT TÓRA

Szimhát Tóra ünnepén elmaradhatatlan a töltött káposzta.

Töltött káposzta

Hozzávalók: 600 g darált hús (fele csirke, fele pulyka), 2 nagyobb fej vörshagyma, 2 gerezd fokhagyma, 1 evőkanál pirospaprika, só, bors, kevés majoranna, 100 g rizs, 2 dl sűrített paradicsom, 1 nagyobb fej káposzta, 1 doboz savanyú káposzta, olaj

A káposztafejet előző nap egy lábos vízben gyöngyözésig forraljuk, tesszünk bele sót, törött borsot, babérlevelet, ecetet. Lefedjük.

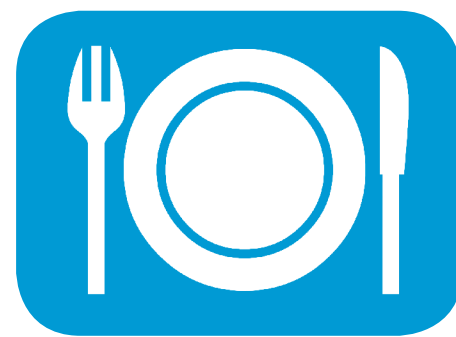
Másnap 1 fej apróra vágott vörshagymát nagyon bő olajban megdinsztelünk, a vége fele az összezúzott fokhagymát is hozzátezzük. Mikor kihűlt, hozzáadjuk a húshoz, teszünk bele paprikát, borsot, sót, majorannát és a rizst. Jól összedolgozzuk. A káposzta torzsáját kivágjuk, és az edény aljára összevágjuk. A töltelékét a káposztalevelekbe göngyöljük, és egymás mellé tesszük az edénybe. Minden sort megszórunk a savanyú káposztával és egy marék aprított vörshagymával. A végén felöntjük a vízzel kikevert paradicsommal, és annyi vízzel, hogy ellepje. Lassan főzzük, éppen hogy bugyogjon, időnként megrázzuk.

FOTÓ: FLICKR.COM, BALÁZS IBI

ÖT KIHAGYHATATLAN KULINÁRIS KALAND

Zsidó éttermek Budapesten

Bár rendszerint Izraelben fellelhető éttermeket mutatunk be az Új Keletben, most megfordítjuk a dolgot – a nagyünnepek közeledtével sokaknak szüksége lehet az alábbi listára. Budapest zsidó éttermeiben kiváló zsidó ételeket szolgálnak fel, tökéletes példáját adva a kulturális sokszínűség áldásos hatásainak. Nemcsak turistáknak és budapestieknek, de a Magyarországra látogató izraelieknek is ajánljuk ezen remek helyek felkeresését.

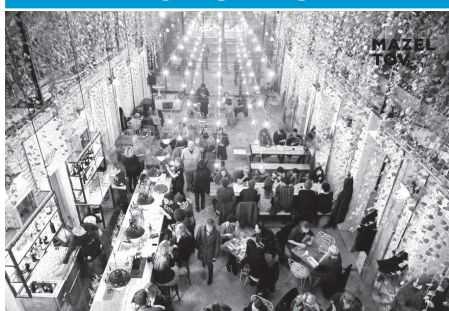
•• Kanicsár Ádám, FUNzine ••

A zsidó konyhának számtalan különböző arca van, hiszen a világ más-más sarkaiban szétszóródott diaszpóra szerteágazó konyhai hagyományainak köszönhetően rendkívül eltérnek egymástól egyes országok zsidóinak étkezési szokásai. Évszázadokon keresztül egyszerre hatottak a zsidó konyhaművészetre a helyi szokások és a sábat szabályai, így pedig egy igazán színes és nagyon helyfüggő konyhai kultúra jöhetett létre. A magyarországi zsidó éttermekben a közép-európai vonal képviseli magát hangsúlyosan, magyaros ízekkel megbolondítva. Budapest zsidó negyede, amelyet a Király–Dohány–Kazinczy utcák háromszöge határol, az elmúlt években vált csak igazán pezsgő történelmi részévé városunknak, köszönhetően nagyrészt annak, hogy egyszerre volt képes megőrizni hagyományait és szert tenni új tulajdonságokra is a gyorsan fejlődő belvárosi környezetben. Miközben számtalan romkocsmá, kávézó és dizájnolt útöte fel a fejét a zsidó negyed utcáin, ezáltal népszerűvé téve a környéket a fiatalok körében, az eredeti atmoszféráját is megtartotta.

Tel-Aviv Budapesten

Mazel Tov

A magát gasztró-romkocsmaként hirdető Mazel Tov egy igazi tündérmeseje a magyar gasztróforradalomnak, hiszen alig néhány hét alatt lett Budapest egyik fő központja. Minden valamirevaló társalgásban felvetődik a kérdés, hogy ki járt már a Mazel Tovban, és hogy ugye mennyire jó volt. Ha éhesen megyünk, a pénztárcánk alapos fogyókúrán fog átesni, mivel az előttünk készülő ínycsiklandozó zsidó finomságok több mint csábítóak – egyenesen a falat kapargatjuk, ha nem kóstolhatjuk meg őket, miután pedig már előttünk van, sajnáljuk megenni a gyönyörű tálalás miatt. Ha esetleg nem vacsorázni in-

dulunk, akkor se feledkezzünk el a design-t illetően is csillagos ötöst érdemlő Mazel Tovról, a kulturális programok és a remek borlap ugyanis senkit nem hagy unatkozni. Kiemelnénk a pincérek magas számát, melynek hála végre nálunk is van már olyan vendéglátó egység, ahol nem árválkodik üres poharával a vendég.

1073 Budapest, Akácfa utca 47.

Humuszfüggőknek

Hummus Bar

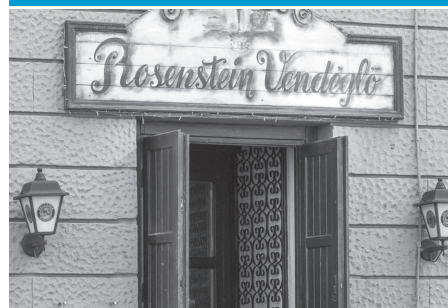
Jelen sorok írójának a humuszról éveken át csak a talaj egyik szerves alkotóeleme jutott eszébe, mígnem egy szép nap, körülbelül hét évvel ezelőtt, szembe nem találta magát az azóta már kilenc éttermet számláló Hummus Bar lánc első tagjával. Akkor még a csicseriborsós csoda nagy egzotikumnak számított hazánkban, azóta viszont hatalmas divat lett pitánkat ebbe mártogatni, piritósunkra humuszt kenni, húshoz saláta helyett fogyasztani. Ez persze nem is csoda, hiszen a humusz nemcsak finom, de egészséges és tápláló is: magas C-vitamin, vas- és rosttartalma miatt kiváló reggeli, ebéd, vacsora vagy akár nassolnivaló lehet. A sokféle különböző módon tálalt házi humuszon kívül rengeteg más közel-keleti ételkülönlegességet is kóstolhatunk a Hummus Barban: többek között falafelt, kuszkus-levest és baklavát. A hamarosan tizedik éttermét üdvözlő láncnak egyébként van két darab csak vegetáriánus ételkészítő tagja is, de a húsmentes életmódot követők mindegyikben biztosan találni fognak valamit, amivel jóllakhatnak.

1051 Budapest, Október 6. utca 19;
1054 Budapest, Alkotmány utca 20;
1053 Budapest, Kecskeméti utca 1;
1136 Budapest, Hollán Ernő utca 6;
1077, Budapest Wesselényi utca 14;
1111 Budapest, Bartók Béla utca 6;
1094 Budapest, Tompa utca 30-34;
1031 Budapest, Záhony utca 7;
1072 Budapest, Akácfa utca 47.

A klasszikusan elegáns

Rosenstein

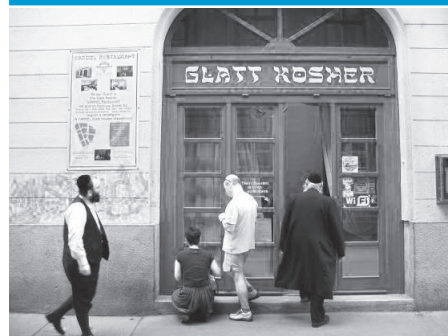
A listánkon szereplő két nem-zsidóegyedi étterem egyike. A Rosenstein egy kis büféként kezdte meg az életét, mára pedig az egyik utolsó családi tulajdonban lévő étterme Budapestnek – afelől viszont kétségünk sem támadhat, hogy a legjobb. A Keleti pályaudvarhoz közel eső étteremben számtalan hagyományos magyar és zsidó fogást szolgálnak fel, olyanokat, mint a serpenyőben sült csirke-supreme paprika mártásban és hengerelt burgonyagombóccal, a báránycsülök fokhagymás hremzlivel, vagy a könnyű madártej. A Rosenstein nem egy olcsó étterem (a legtöbb fogás ára 3 és 5 ezer forint között mozog), de azért bőven találni sokkal drágább éttermeket abban a ligában, amelyben ez a családi vendéglő játszik. Pedig a Rosenstein nemcsak mennyei ételeket nyújt, de állandóan magas színvonalat és egy olyan légkört is, amihez fogható csak otthon, családi ebédeknél élhetünk meg.

1087 Budapest, Mosonyi utca 3.

A szuper-kóser

Carmel

A Carmellel végre visszatértünk a tipikus zsidó éttermes környezetbe, az 1987-ben nyitott, majd 2008-ban a glatt kóser minősítést elnyerő étterem ugyanis a gasztronómiai forradalom és a zsidó kultúra budapesti melegágyának számító Kazinczy utcában helyezkedik el. Az enteriőr hívogató és hétköznapi, olyan, mint egy vidéki hotel étterme: az egyszerűség jellemzi, kivéve az ólomüveg ablakokat, ame-

lyek a helynek egyfajta csillogóan ragyogó keleti színvilágot kölcsönöznek. A Carmel étlapján egyszerre képviselteti magát a nemzetközi, magyaros és zsidó vonal: kérhetünk töltött káposztát, pontyfilét, borjú–marha gulyást, de matbuchával és humusszal körített izraeli tálal, maceszgombóc húsleves, flódnit és csokis macesztortát is.

A „glatt kóser” kifejezés egyébként annyit tesz, hogy az étterem által felhasznált húsoknak a zsidó étkezési törvény, a kasrut legmagasabb elvárásainak kell megfelelniük. A kóser hentes által feldolgozott hús tehát nem csak az egyetlen követelmény: az állat tüdejének simának és minden hibától mentesnek kell lennie, csak így érdekelheti ki a hús a glatt jelzöt.

1074 Budapest, Kazinczy u. 31.

Van, aki édesen szereti

Fröhlich Cukrászda

2013-ban a Fröhlich kiérdemelte a „badatz hechser” kóser tanúsítványt, ami a rabbinikus jóváhagyás egyik legmagasabb foka. A cukrászda úgy örzi meg a klasszikus budapesti kávéházi élményt, hogy közben száz százalékosan kötődik a kóser hagyományokhoz is. Ízletes édességeik és nagyszerű kávéik tökéletes hozzávalói egy kellemes délutáni beszélgetésnek barátainkkal, és új barátok szerzését is megkönnyítik. Meglepően széles választékuk mindenki számára tartogat valamit: almás-mákos-diós flódnijuk mellett kapni hanukai fánkokat, Hámán fülét, de Dávid-csillag formájú mézeskalácsot is. Gyakran kísérleteznek ki saját találmányokat is, ezek közé tartoznak az édes töltelékű gyümölcskenyereik és süteményeik. Az Osztrák–Magyar Monarchia idejéből is átmentettek néhány édes mementót, amely inkább a magyar vevőknek lesz ismerős. Abban az esetben, hogyha az ember szeretnéit valami különleges és kóser dologgal szeretné meglepni, szintén nyugodtan fordulhat a Fröhlich-hez, ugyanis nagyon különleges tortacsodák rendelhetők a cukrászdából.

1072 Budapest, Dob utca 22.

FOTO: FACEBOOK, FLORICH CUKRASZDA, CARMEL ÉTTEREM

Valahol Európában

..... Arje Singer elbeszélése

Yankele nem tudta eldönteni, hogy a két hátizsákos fiatal szerelmespár-e, vagy épp csak most futottak-e össze.

A lány kínai volt, hosszú fekete hajjal, hasonló színű csillogó szemekkel. A férfi kicsit idősebbnek nézett ki, szőke hajjal, kék szemekkel; örömteljes mosoly uralta arcát. Olyan korban voltak, mint Yankele és Mirjám, amikor megérkeztek Európából a kenguruk földjére.

Yankele nyugtalan volt. A hó végén ki kellett fizetni a lakbért, a villanyt, a vizet, és ki tudja, milyen más számla vár még otthon a postaládában. Talán nem elég nagy a forgalom a tengerparti városkában? Talán az emberek nem kedvelik Mirjám főztjét? Talán túl olcsó, vagy drága a sok finomság a kirkatban?

Most a szőke, mint farkas a skandináv erdőkből, megint végignézte a finom csirkecombokat, sült bányászeleteket.

Odafordult a kínai kisasszonyhoz:
– Talán veszünk egy adagot, elég olcsó. Elosztjuk.

– Az olcsóság relatív. Sok függ a mennyiségtől.

– És hogyan méltóztatik a kisasszony ezt megállapítani?

Erre mindketten elkacagták magukat. Az éhes szemek alatt mosolyra húzódott a két száj. A nő letette a pultra két dollárt és kért egy adag csipszet.

Yankele jól megtöltötte a dobozt.

Valahogy mégsem tetszett a lánynak az adag. Bár tele volt a doboz, de levegő foglalta el a sültkrumplik közötti teret. De hát miképpen magyaráz meg az ember ilyet a nyugati világban?

– Isznak egy kávét? – kérdezte Yankele, tele reménnyel.

– Nem, köszönjük, talán vizet.

Letelepedtek egy asztal mellé. Egyenként válogatták ki a krumplidarabokat. Szemeikkel fel tudták volna falni Yankelét Mirjámmal együtt.

Mirjám kiszólt a konyhából:
– Yankele, ki kell majd dobni az egészet. Holnap újra főzök.

– Várjál. Van itt két vevő.

Aztán megtöltött két tányért minden jóval, odament a párhoz, mint egy gyakorlott pincér, és letette a tányérokat az asztalra.

– Ingyen van. Szüleim mesélték, hogy borzasztó háború volt Európában. Nem szabad kidobni ételt! Apám még a tányérját is kitörölte kenyérrel.

A fiatalok kicsit csodálkoztak, aztán felfalták a maradékot.

Az éjszaka nyugtalanul telt Yakov számára. Reggel korán kelt nyitni. Az üzlet előtt nagy tömeg állt. Fiatalok, lányok, fiúk, kínaiak, japánok, feketék és ausztrálok.

Elsőnek állt a tegnapi pár: a kínai lány a szőkével.

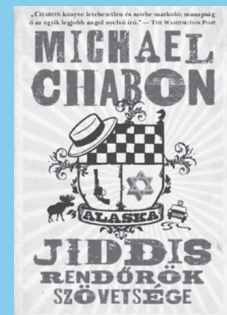
– Elhíreszteltem a fiatal turisták között, milyen jó itt az étel, és milyen olcsó. Majd segítünk a kiszolgálásban – mondta a lány.

– Gyorsabban – nyugtalankodott a szőke fiatalember. – Ezek olyan éhesek, mintha most érkeztek volna hajóval Európából! ■

Michael Chabon

Jiddis rendőrök szövetsége

Krimi, sci-fi, sakkregény, alternatív történelmi fantazmagória, politikai szatíra, szerelmes regény, zsidó sorsregény, nabokovi ihletésű játék a nyelvel: Michael Chabon 2007-ben megjelent, számos díjat elnyert könyve olyan kategorizálhatatlan, vagy olyan sokféleképpen kategorizálható – és élvezhető! –, hogy nem nagy merészség kimondani: az elmúlt évtizedek egyik legkülönösebb és legnagyobb irodalmi alkotása.

Chabon világában (ahol Hitler előbb legyőzte Sztálint, s aztán Berlinre hullott az első atombomba) Amerika a második világháború alatt elfogad egy törvényt, amelynek értelmében a menekülő zsidók letelepedhetnek Alaszkában, s így a holokausztban „csak” kétmillió zsidó pusztul el... A Palesztinában létrejövő zsidó államot az arab túlerő elpusztítja, s így a zsidóság nagy része Alaszkában köt ki, egy Sitka nevű városban és környékén, amely hatvan évre autonómiát kap.

Itt, Sitkában játszódik a történet, akkor, amikor megint „fura idők járnak” – az autonómia hat évtizede után a jövő újból bizonytalan: a zsidók elveszítik már-már megszeretett új hazájukat. Landsman nyomozó és félig zsidó, félig alaskai őslakos társa ekkor kezd el nyomozni egy rejtélyes gyilkosság ügyében, amiből a legelején csak annyi világos: az áldozat egy narkós fiú, és a szobában, ahol megölték, van egy sakktábla, rajta bizarr állással, amely talán valamiféle kulcsa lehet a megoldásnak ■

Cartaphilus, Budapest, 2012

Aminől kevesen tudnak...

Emlékmű a kutyáknak

Akutyák főbb jellemvonásai közt ismertek: hűségeselek a gazdájukhoz, kiváló szaglóérzéssel rendelkeznek, rendkívül tanulékonyak. Miután az emberek felfedezték a kutyák értékes tulajdonságait, igyekeztek a saját érdekükben hasznosítani azokat.

A házhoz szoktatott kutyákat a vadászatot terelőként, otthonukban házőrzökként tartották. Később az idomított kutyákat megannyi magas szintű feladatra is használták: életmentésre, rászorulóknak segítségére, szánvontatásra, biztonsági és rendőrségi feladatok ellátására. A kutyák értékes segítőtársak a kábítószerek

elleni harcban is. Nyomon követik és megtalálják a kábítószereket, bárhová rejtették is azokat. Közismert az is, hogy földrengések után a romok alá szorult emberek felkutatásában nélkülözhetetlen szolgálatot tesznek a kutyák.

Ha nem kerül kezembe John C. Burnam nagyszerű könyve, *Dog Tags of Courage* (Kutyahősök dög-cédulával) címen, maradok abban a meggyőződésben, hogy a felsorolt – mindenképpen elismerést érdemlő – bravúrok kimerítették a kutyákhoz fűződő elvárásainkat. Burnam kiváló műve azonban olyasmikről is tájékoztat, amiről kevesen tudnak.

RÓNA ÉVA ROVATA

A könyvből kiderül, hogy mind az első, mind a második világháborúban, valamint a koreai, a vietnami és az Öböl-háborúban, a boszniai és afganisztáni harcokban ezrével vettek részt és vesztették életüket a harci egységekben szolgálatot teljesítő idomított kutyák. A harctéren őrszemként, rohamosztagokban segítőként vetették be, a mentőszolgálatnál sebesültek mentésére és egyéb hőstettekhez használták őket.

2008-ban John C. Burnam, aki maga is kutyás katonaként vett részt a vietnami háborúban, alapítványt hozott létre egy emlékmű felállítására a háborúban hősiességgel részt vevő kutyák tiszteletére.

Az emlékmű tervéről Burnam a következőket írja könyvében: „Éppen ideje, hogy a hősiesség jelképeiről, a harcokban, illetve az életmentésben és más fontos feladatban részt vevő bátor kutyákról méltó módon emlékezzünk meg a felállított szoborcsoporttal.”

A Katonai Munkakutyák Nemzeti Emlékművét végül a texasi San Antonióban lévő Lackland katonai bázison állították fel 2013-ban a háborúban hősi halált halt kutyák emlékére. ■

A HÓNAP SZERZŐJE

Vadász Éva

„Izrael egy anyatigris”

Éva érez, és amit érez, az kibuggyan belőle – olykor karcolattá lesz. Alkotja és élvezi a nyelvet. Máskor meg riportot ír, vagy interjút – de azokat sem tagadhatná le, ott van az ujjlenyomata, az eredetisége minden mondaton és gondolaton.

A mikor Izraelbe jöttem, azt hittem, végeztem a családi múlt feldolgozásával. A holokausztot, huszonháromszoros auschwitzi tárlatvezetéssel a hátam mögött, a gyökereimet nem keresztként kell tovább cipelnem a vállamon. Ez be is jött. Herzl álma én magam vagyok.

A magyar életemmel ellentétben nem önkénteskedem zsidó szervezeteknek Izraelben, a hétköznapi zsidóságom reggeli misnatanulásokban és péntek esti vacsorákban merül ki. Az alijám előtt egy amerikai liberális jesivában tanultam Jeruzsálemben, és hamar megláttam, hogy Izrael élhető ország és a vallás nem egy sarokban lefelé lúdlábú dibuk. A jóléti társadalomban kezdődő élettel azonban rájöttem, hogy van egy másik hátizsákom is. A rezsim nyomorította magyar múlt.

A csontjaim velejében lakó orosz tudásom és a bőröm alatt éneklő,

polgárait védő Izrael azóta már öszszehaverkodtak, Izrael egy anyatigris. Haza minden bevándorlónak. A múltat viszont látom a mai magyar életben Izraelben. A szekértáborok harcát és a magyar nyelv értéktelenségét. Ezen próbálok segíteni a kishontizáló, azonban nyomába sem érő írásaimmal. ■

A HÓNAP BLOGJA

Tel Aveat, az ellenállhatatlan

Tel-Aviv a város, amely nem alszik – viszont annál többet és jobbakat eszik. Ezt bizonyítja az ínycsiklandozó Tel Aveat Instagram blog, az Új Kelet szeptemberi kedvence, amely a Bűnös város kulináris látni- és ízlelnivalóin kalauzolja végig látogatóit.

A Tel Aveatnak nehéz ellenállni. A Fehér város egyik legnépszerűbb Insta-blogjáról van szó, amely azonban nem a helyi látványosságokat, a gyönyörű tengerpartot vagy a szokásos látnivalókat mutatja be. Nem – a majd' tizenháromezer követővel rendelkező account nyálcsorgató tel-avivi kiruccanásra invitálja látogatóit.

Van itt minden, ami szem-szájnak ingere: humuszos reggeli egy kis koktéllal, finoman omlós minikuglóf, ábrándos desszertek, gyönyörű salátaköltemények, terített asztalok minden közel-keleti jóval – és úgy általában (borravalóként odadobva) azzal a körülírhatatlan, varázslatos tel-avivi életérzéssel, amit ennél a blognál jobban talán nehéz is elkapni.

Benne van Izrael nem hivatalos fővárosának napsütése, életöröme, az összes szín, szag és érzésárnya-

lat, amibe beleakadhatunk az utcákon, piacokon és a tengerparton. Sznobériáról pedig szó sincs – az utcaszéki kis étkezdéktől a fagyizókon át egészen az elegánsabb éttermekig mindenkinek (aki megérdemli...) jut egy fénykép – és ezzel egy határozott ajánlás –, legyen az egy, a papírjából épp kicsomagolt hamburger vagy egy költőien megkomponált fogás.

A fotók tartalmazzák természetesen a fantasztikus étkek lelőhelyeit is – a geotagekre kattintva már tervezheti is az ember a legrövidebb útvonalat, ami az aznapi étel- vagy épp italkölteményekhez vezet.

A Tel Aveatnál csábítóbb meghívót talán még senki sem kapott egy várostól – és aki ezután sem akarja meglátogatni Tel-Avivot, annak bizony nincsenek ízlelőbimbói. ■

A blog elérhetősége:
Instagram: @telaveat

„Időtlen időknél szégyenfoltja leszen”

NAGYVÁRAD ZSIDÓ GYÓGYSZERÉSZEIRE EMLÉKSZIK DR. BUDAHÁZY ISTVÁN KÖNYVE

A mikor az ember már úgy gondolja, hogy alig van már olyan, amiről a holokauszt kapcsán ne írtak volna, akkor dr. Budaházy István nagyváradi főgyógyszerésztől kap egy szép 170 oldalas, fotókkal ellátott könyvet, amely Somogyi László nagyváradi gyógyszerész emlékiratai mellett a nagyváradi gyógyszerészek sorsáról szóló tanulmányokat tartalmaz. A kötetet a Varadinum Script Kiadó adta ki szép, elegáns kiadásban.

Az emlékiratokat Somogyi László második házasságából született leánya, Somogyi Lia bocsátotta a szerző rendelkezésére, aki szerkesztette, jegyzetekkel látta el azokat, s előszót írt hozzájuk.

De ki is volt Somogyi László, aki gyógyszerész munkája mellett festett, zenélt, sőt verseket és prózai írásokat is hagyott az utókorra? 1892. december 22-én született Belényesen, kispolgári szülők gyermekeként. Édesapjának, Schönzweig Albertnek falusi szatócüzlete volt. Az elemi Belényesen, a gimnáziumot Hódmezővásárhelyen végezte, egyetemi diplomát 1922-ben kapott Budapesten.

1914–18 között besorozták, mint gyógyszerész-hadnagy szerelt le, arany

érdemkeresztrel, sebesülési éremmel és a híres *Háborús emlékérem a kardokkal* kitüntetéssel. Gyógyszerész alkalmazottként helyezkedett el Debrecenben, majd Budapesten. 1922-től Nagyváradon dolgozott, ahol saját gyógyszertára volt a Teleki és az Őr utca sarkán.

1942. december 1-jén munkaszolgálatra küldték a Máramaros megyei Rozáliába, munkaszolgálatos gyógyszerésznek. 1944. május 21-én családjával Felsővisóra vitték, s onnan Auschwitzba, ahol felesége, tízéves leánya és tizenkét éves fia a holokauszt áldozatai lettek.

Megrázó sorokban ír prózában és versben életéről, az átélt borzalmakról.

Az emlékirat után olvasható dr. Budaházy István három tanulmánya. Beszámol arról, ahogy a nagyváradi zsidó gyógyszerészek a zsidótörvény miatt patikáikat adásvételi megállapodással adták át nem zsidóknak, elemzi az akkori történelmi helyzetet s a törvényi keretet.

A városban élő gyógyszerészek sorsa is figyelemre méltó. Atlasz Lajos, a Szent Antal gyógyszertár tulajdonosa a gettóba vonulás előtt feleségével együtt öngyilkos lett. Auschwitz felé követett

el öngyilkosságot dr. Rácz (Rosenberg) Rezső, az Oroszlán és a Magyar Korona gyógyszertárak tulajdonosa és neje, dr. Kaufman Irén, valamint Róth Miklós, aki a Korona gyógyszertárban dr. Rácz Rezsővel együtt saját drogériát nyitott. Dr. Rácz Rezső 13 éves unokája, Heyman Éva naplót írt, amely a holokauszt után nyomtatásban is megjelent *Éva leányom* címmel.

A kötet ismerteti annak a további tizenöt gyógyszerésznek a nevét és sorsát, akiket elpusztítottak, vagy akik öngyilkosságot követtek el a trauma hatására, és beszámol a visszatérőkről is.

Pajor Pál, a Kleopátra gyógyszertár bérelője, majd tulajdonosa, az államosítás után a Madonna patika alkalmazottja 1975-ben bekövetkezett haláláig. Pajor tanú volt a nürnbergi perben, Frankfurtban, dr. Viktor Capesius gyógyszerész tárgyalásán, aki a Bayer gyár romániai képviselője volt s részt vett a deportáltak válogatásában.

Somogyi László a deportálás után, 1949–1963-ig Margittán dolgozott.

A kötet harmadik tanulmánya magáról Capesiusról szól, akit váradi és kolozsvári gyógyszerészek ismertek fel a szelektálásnál s megdöbbenve

látták, ahogy kollégájuk fittyet hány a gyógyszerészi hivatás tisztaságára és jó hírnevére. Capesius feladatai közé tartozott a Zyklon-B gázzal telt dobozok s a gyilkos fenolinjekciók nyilvántartása s kiadása is. Lábbal tiporta esküjét, s ahelyett, hogy embertársai javáért, egészségéért tevékenykedett volna, lelkét egy ördögi tervnek adta, ezeket küldve halálba.

Rájuk azonban, Nagyvárad patikusaira, emlékezzünk tisztelettel. A kötet fő célja, hogy több mint húsz gyógyszerész és családja életéről emlékezzem meg, akik közül csak hárman tértek vissza. Azok pedig, akik nem éltek meg e nehéz időket, határozzák el, megküzdjenek azért, hogy ez ne történhessen meg a történelem során még egyszer. ■

Halmos Sándor

KERESEM a kolozsvári gettó túlélőit

Ha haború előtt a kolozsvári gettóban voltál, kérlek hívd fel!

Vera 0525 201 276
(Robert Dora lánya)

Helló újév, viszlát makacsság!

Kabbalista asztrológia Karen Berggel,
a Kabbala Központ spirituális igazgatójával

Először is hadd kívánjak mindenkinek nagyon boldog kozmikus új évet – a kabbalisták így nevezik a sokak által „zsidó újesztendőnek” becézett Ros Hásánát, amely ebben a hónapban köszönt be, majd Jom Kipurba, a „vezeklés napjába” fut ki, végül beköszönt Szukot ünnepe, amelynek során minden, az elmúlt hetek (néha lehetetlennek tűnő) nehézségeinek megoldásába fektetett energia önfeledt boldogsággá válik.

A hónap leköszöntével vége a számadásnak, új időszak kezdődik: ilyenkor a másokkal való megosztás – legyen szó materiális vagy szellemi, lelki javakról – sokkal könnyebben megy: az irigység, önzés, féltékenység árnyai sokkal halványabbak. Ezt kihasználva kiszabadulhatunk egyfajta börtönből, amelyet hosszú-hosszú évek, akár évtizedek óta építünk magunk körül. Valójában azonban a nagyünnepnek korántsem csak egy vallás követőire vonatkoznak, és nem a bűnbánatról, sokkal inkább a felelősségvállalásról szólnak. Az üzenet mások kirekesztése helyett az: legyen az új évünk szeretettel és kedvességgel teli, és legyen erőnk az önző és destruktív viselkedésmintáknak ellenállni.

Ha ezekben a hetekben gondosan megfigyeljük a rossz szokásainkat, és minden erőnkkel azon vagyunk, hogy azokat pozitív mintákra cseréljük, egy új „ént” építhetünk – ez pedig azt jelenti, hogy egy teljesen új kezdet vár ránk, az életünk vadonatúj periódusa. A Kabbala Központban azt tanuljuk: a kozmikus nagyünnepkor az a legfontosabb, hogy hidakat építsünk magunk és mások közé. Segítsünk felnyitni mások szemét másfajta igazságokra, mint amit ismernek, és maradjunk nyitottak mások gondolkodásmódjára. Jael Jardeni, a Kabbala Központ asztrológiatanára azt mondja: „Bölcsen beszélni és bővíteni az ismerőseink körét az első lépés – azonban a komoly feladat csak ezután érkezik: minden, a kommunikációra irányuló kísérletünk az elkövetkező időszakban meglehetősen nehézkes lehet. Legjobb, ha ilyenkor valaki más kommunikációját figyeljük meg: hogyan beszélnek és viselkednek egymással a környezetünkben mozgó emberek.” Az

elrettető példák a szélsőségek, amelyekből annyit látunk a környezetünkben: üvöltöző, agresszív emberek, vagy épp a hallgatag, önmagukat semmibe vevő lelkek. Ideális esetben képesnek kellene lennünk megtalálni az egyensúlyt a kivagyri követelődés és az ész nélkül „szolgálás” között.

Legyünk kedvesek. Legyünk megértők. Legyünk alkalmazkodók, de nem meghunyászkodók. „Kedvesnek lenni könnyű, nem? Kellemes és kényelmes kedvesnek lenni. Hát, legtöbb esetben igen. Kivéve, amikor nem. És hadd jegyezzem meg itt azt, hogy pontosan ezek a pillanatok számítanak, amikor nem annyira könnyű kedvesnek lennünk. Ha van valami, amiben mindannyian egyetértünk, az az, hogy a Fény nem a fényben világít, hanem a sötétségben. És ez az a sötétség, melylyel meg kell küzdenünk: a harag sötétsége, az ego sötétsége, a magunk önzésének sötétsége. Ha ezzel a sötétséggel szembe akarunk szállni, ehhez nagyon erős Fényre van szükségünk. Az egyik legerőteljesebb forrása a Fénynek abban a kedvességben van, mely kimoszt minket a komfortzónánkból, amikor egy kicsivel többet adunk, mint amit szeretnénk” – tanítja Karen Berg, a Kabbala Központ spirituális igazgatója.

E havi spirituális házi feladatunk, hogy megértsük: nem lehet mindig az „úgy csinálod, ahogy én mondom, vagy el lehet menni” elve szerint élni. Ez a hónap igazi makacsságúzó gyorstalpaló lesz. Legyünk készek a változásra úgy a gondolkodásmódunkban, mint a kommunikációnk terén és a mindennapi magatartásunkban is.

Fényes hónapot! ■

[www.facebook.com/
KabbalaKozpontMagyarország](http://www.facebook.com/KabbalaKozpontMagyarország)

Hat haiku

Marián Béla

sok jó tanácsot
kerülgetve tévelygek
saját utamon

újra fent a lécz?
lehet ismét leverem.
de nekifutok!

a szem csak fát lát
erdőt táguló térben
a tudat mutat

mikortól válik
buta halogatássá
a bölcs türelem?

csend partján ülve
nincs idő, tágul a tér
remény születik

pajkos áramok
az anyag béklyójában
ennyi a tudat

REJTVÉNYSAROK

TANÁR ÚR KÉREM Egyik legendás rovatunk, sokak kedvence, a *Tanár úr kérem* elevenedik fel a rejtvényysarokban. Aki kérdez: Kristóf Juli, az Új Kelet szerkesztője és szerzője. Aki válaszol...

KÉRDÉSEK

1. Ki volt a legendás barát, aki a pezsgőt feltalálta?
2. Hol van a Nyugalom tengere?
3. Ki fedezte fel a veszettség elleni védőoltást?
4. Mi a föld legnagyobb szigete?
5. Hol van a világ legősibb erdeje?
6. Mikor készült a világ első filmje?
7. Melyik filmben és ki mondja a híres mondatot: „Nekünk mindig megmarad Párizs”?
8. Melyik virág hagymájával kereskedtek tőzsdén?
9. Ki a modern balett atyja?
10. Miért nincs a Mona Lisának szemöldöke?
11. Mikor van Shakespeare születésnapja?
12. Mikor választották Margaret Thatchert miniszterelnökké?

1. Dom Pérignon
2. A Holdon
3. Louis Pasteur
4. Grönland
5. Ausztráliában, a cairns-i Daintree erdő
6. 1888-ban
7. Humphrey Bogart a Casablancában
8. A tulipánéval, a 17. századi Hollandiában
9. Rudolf Nurejev
10. Egy korai restauráció során véletlenül lemosták
11. Április 23-án, ez a költészeti világnapja
12. 1979-ben

VÁLASZOK

SUDOKU Írjon az ábrák üres négyzeteibe 1 és 9 közötti egész számokat úgy, hogy minden sorban, minden oszlopban és a vastag vonallal határolt színes területeken belül minden szám egyszer forduljon elő!

1		2	7		5			
		1	5	3				
	6				3			
4						7		
	1		9		5			
8						6		
	5				2			
		5			2			
2		4	5				9	

			4	1	3			
			1					
5							6	
	3		7		5			
	5			7				
	8		3		1			
7							8	
			9					
	6	1	5					

WHITECITYBOY
"Takes you to Tel Aviv"

Tel Aviv, ahogy még sosem láttad
WWW.WHITECITYBOY.COM
blog Izraelből, angolul és magyarul

Salamon Sána
fotográfus

Várados-, újszülött-,
családi, rendezvény-,
esküvő- és portréfotózás.

052-797-16-55

www.sanasalamon.com